

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁRSKA PRÁCA

2011

Iveta Šmidová

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

POSTOJE K SEXUÁLNEMU OBŤAŽOVANIU
NA PRACOVISKU

BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program: aplikovaná etika - etika profesijných činností
Školiace pracovisko: Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky FF UKF
Školiteľ: PhDr. Dagmar Marková, PhD.

Nitra 2011

Iveta Šmidová

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Iveta Šmidová
Študijný program: aplikovaná etika - etika profesijných činností (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., externá forma)
Študijný odbor: 2.1.5 etika
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Postoje k sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku

Anotácia: Práca bude mať teoreticko-empirický charakter. Budú v nej špecifikované teoretické východiská štúdiá postojov k sexuálnemu obťažovaniu na pracoviskách, ako aj analýzy teoretických prístupov k sexuálnemu obťažovaniu v etických kontextoch. Výskum bude zameraný na identifikáciu vybraných postojov k sexuálnemu obťažovaniu na pracoviskách. V prepojení na výsledky výskumu budú formulované odporúčania do praxe vzhľadom k etickým kontextom sexuálneho obťažovania na pracoviskách.

Školiteľ: PhDr. Dagmar Marková, PhD.
Oponent: doc. PaedDr. Roman Králik, ThD.
Katedra: KVAE - Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky
Vedúci katedry: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
Dátum zadania: 30.09.2009

Dátum schválenia: 13.10.2010

prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
vedúci/katedry

ABSTRAKT

ŠMIDOVÁ, Iveta: *Postoj k sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku*. [Bakalárska práca] / Iveta Šmidová. - Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta, Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky. - Školiteľka: PhDr. Dagmar Marková, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. - Nitra: FF UKF. 2011. 47 s.

Sexuálne obťažovanie je formou rodovo podmieneného obťažovania a svojimi účinkami je súčasťou a prostriedkom udržiavania rodových nerovností na trhu práce. Predkladaná záverečná práca sleduje prejavy a postoje jedincov k sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku, názory pracujúcej populácie, jeho príčiny a spôsoby prevencie. Zaoberáme sa aj etickou výchovou, etikou a morálkou v oblasti ľudskej sexuality v rámci možností prevencie sexuálneho obťažovania. Empirickým prieskumom sa v poslednej kapitole sledujú postoje respondentov k danej tematike. Prieskum sexuálneho obťažovania na pracovisku na vzorke 77 respondentov ukazuje, že 62,34 % pracujúcej populácie sa stretlo s obťažovaním. V závere práce hodnotíme prieskum a aplikujeme získané poznatky do praxe ako formu poučenia na spôsoby možného riešenia a predchádzania tomuto problému. Prílohu tvorí dotazník, ktorým sledujeme výskyt sexuálneho obťažovania na pracovisku a spôsoby jeho odstraňovania a možnej obrany.

Kľúčové slová: Sexuálne obťažovanie. Sexual harassment. Rodovo podmienené násilie. Diskriminácia. Násilie na pracovisku. Prevencia a eliminácia sexuálneho obťažovania. Etické aspekty.

ABSTRACT

ŠMIDOVÁ, Iveta: *Attitude to Sexual Harassment at Work Site*. [Bachelor's Thesis]/ Šmidová Iveta: Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Arts, Department of General and Applied Ethics. Tutor: PhDr. Dagmar Marková, PhD. Degree: Bachelor. Nitra: FA CPU, 2011. 47 pg.

Sexual harassment is a form of gender-conditioned harassment and by its effects it is a part and means of keeping the gender inequalities on the labour market. The submitted final Thesis has monitored the signs and attitudes of individuals to sexual harassment at work site, opinions of working population, its causes and ways of prevention. We have also dealt with ethical education, ethics and morality in the area of human sexuality within possibilities to prevent sexual harassment. In the last chapter we have monitored the attitudes of respondents to the given matter by an empirical survey. The survey of sexual harassment at work site has shown at a sample of 77 respondents that 62.34 percent working population have met with harassment. We have elaborated the Thesis after studying the literature stated at the end of the Thesis. In the conclusion we have evaluated the survey and summarized the obtained knowledge into practice in form of a lesson offering ways of possible solution and prevention of this problem. The Annex includes the questionnaire which served to monitor occurrence of sexual harassment at a work site and the ways of its elimination and possible defence.

Key words: Sexual harassment. Gender-conditioned violence. Violence at work site. Sexual harassment prevention and elimination. Ethical aspects.

OBSAH

Úvod	8
1 Súčasný stav riešenia problematiky doma a v zahraničí.....	10
1.1 Sexualita a sexuálne obťažovanie z hľadiska etiky a morálky	10
1.2 Definície obťažovania a sexuálneho obťažovania	11
1.3 Postoje a ich vymedzenie vo vzťahu k sexuálnemu obťažovaniu	16
1.4 Sexuálne obťažovanie v pracovných vzťahoch	17
1.5 Psychické a fyzické dôsledky sexuálneho obťažovania	20
1.6 Obranné mechanizmy osoby voči sexuálnemu obťažovaniu	22
1.7 Implementácia problematiky sexuálneho obťažovania do etických kódexov organizácií a pracovísk	24
2 Ciele práce	26
2.1 Cieľ prieskumu	26
2.2 Prieskumné otázky	26
3 Metodika práce a metódy skúmania	27
3.1 Metódy zberu dát	27
3.2 Metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov	28
3.3 Výber a charakteristika prieskumného súboru	28
3.4 Časový plán prieskumu	29
4 Výsledky prieskumu a diskusia	30
4.1 Analýza výsledkov prieskumu	30
4.2 Zhrnutie výsledkov prieskumu	37
4.3 Diskusia	39
4.4 Návrhy a odporúčania pre etickú prax	40
Záver	42
Zoznam použitej literatúry	44

Prílohy

Príloha A: Dotazník k empirickej časti práce.

Príloha B: Grafy k empirickej časti práce.

Príloha C: C- bakalárska práca v elektronickej forme.

Úvod

V predkladanej záverečnej práci s názvom „Postoje k sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku“ sa zameriavame na problematiku sexuálneho obťažovania, ktorá je sprevádzaná nielen rozporuplnými názormi laickej verejnosti, ale i verejnosti odbornej a často sa považuje len za osobnú záležitosť, ktorú nie je možné vymedziť a ktorá sa vyskytuje len ojedinele. Ako nižšie uvádzame podľa výsledkov prieskumu, je tento jav v spoločnosti dosť rozšírený. Sexuálne obťažovanie sa zaraďuje medzi hlavné nástroje presadzovania mužskej moci a dominancie, pričom spôsobuje znižovanie statusu žien v zamestnaní. Sexuálne obťažovanie je jedným z významných činiteľov, ktoré majú vplyv na rodové nerovnosti na trhu práce. Vzťahuje sa aj na postavenie a status zamestnanca / zamestnankyne a jeho / jej príležitosti kariérneho postupu. Sexuálne obťažovanie má rozsiahle negatívne následky pre jednotlivca, ako aj pre celé pracovné prostredie, v ktorom k obťažovaniu dochádza. Sexuálne obťažovanie je niekedy chápané ako prejav sexuálnej príťažlivosti, ide však o primárne uplatnenie moci (väčšinou mužov nad ženami). Nie je však pravda, že obťažované sú len ženy. Obťažovanie sa môže týkať aj mužov. Je to dôsledkom toho, že muži sa dokážu jednoznačnejšie brániť, vedia dať skôr najavo, čo im prekáža.

Práca má teoreticko-empirický charakter a vychádzame z nediskriminujúceho a nesexistického prístupu a z hľadiska etiky. Cieľom je špecifikovať teoretické východiská štúdia postojov k sexuálnemu obťažovaniu na pracoviskách, ako aj analýzy teoretických prístupov k sexuálnemu obťažovaniu v etických kontextoch. V teoretickej časti hlavnú pozornosť venujeme definícii obťažovania a sexuálneho obťažovania z rôznych informačných zdrojov, spracovaniu doteraz publikovaných poznatkov o sexuálnom obťažovaní v domácej a zahraničnej literatúre, možnostiam obrany pred týmto nežiaducim javom a v konečnom dôsledku aj jeho vplyvu na pracovnú výkonnosť a na zdravie jednotlivca. Samotné zistenia toho, čo sa v našich podmienkach vyskytuje, aké správanie sa považuje za bežné, a aké sa podľa respondentov nesmie či smie na pracovisku vyskytovať má významné praktické využitie, a to aj napríklad v snahe vytvoriť účinné intervencie proti rozširovaniu tohto nežiaduceho správania.

V empirickej časti práce názory respondentov a respondentiek sledujeme dotazníkovým prieskumom a porovnáваме výsledky celoslovenského výskumu kolektívu B. Holubovej

z Inštitútu pre výskum práce a rodiny z roku 2008 o výskyte sexuálneho obťažovania žien na pracovisku s našimi výsledkami, dosiahnutými našim prieskumom na vzorke 77 respondentov a respondentiek.

Úvodná kapitola a podkapitoly predkladanej záverečnej práce sa venujú etickému a morálnemu pohľadu na sexualitu a charakterizujú samotný pojem sexuálne obťažovanie (sexual harassment) z viacerých pohľadov a dostupných literárnych zdrojov, stručne zhrnújú doterajšie legislatívne úpravy.

Postojmi k sexuálnemu obťažovaniu sa zaoberá ďalšia podkapitola práce. Pozornosť venujeme štúdiu etických kódexov, ktoré vytvárajú preventívne opatrenia voči sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku.

Ďalej podrobnejšie sledujeme možnosti prevencie sexuálneho obťažovania na pracovisku a hľadáme východiská z už vzniknutej situácie.

Prieskumu postojov respondentov a respondentiek na problematiku sexuálneho obťažovania na pracovisku sa venuje posledná kapitola. V jednotlivých podkapitolách podrobnejšie rozpracovávame ciele, charakteristiku a metodiku prieskumu. V záverečnej podkapitole hodnotíme získané výsledky a navrhujeme možné riešenia negatívnych javov skúmanej problematiky.

Sexuálne obťažovanie na pracovisku nie je ojedinelý jav. Každé pracovisko by malo vytvoriť preventívne opatrenia, aby k takémuto javu nedochádzalo.

PodĎakovanie

Ďakujem školiteľke PhDr. Dagmar Markovej, PhD. za cenné rady a podporu pri vypracovaní záverečnej práce.

1 Súčasný stav riešenia problematiky doma a v zahraničí

1.1 Sexualita a sexuálne obt'azovanie z hľadiska etiky a morálky

Názory na sexualitu a s ňou spojenou morálkou sa v priebehu dejín podľa spoločenského usporiadania spoločnosti líšia, od voľnejších mravov, ako tomu bolo v staroveku, cez ojedinelé filozofické smery asketizmu až po novodobé dejiny, kde sexuálna etika a s tým súvisiaca aj mravnosť je upravovaná nielen spoločenskými a morálnymi normami, ale aj štátnou legislatívou (Foucault, 2003, s. 10).

V súčasnosti sa do popredia dostáva také porozumenie sexuality, ktoré mužskosť a ženskosť (a tým aj jeho a jej sexualitu) chápe ako sociálne konštruované. Prakticky vo všetkých vedeckých disciplínach, ktorých predmetom je sexualita, možno konštatovať vývin o definovanie sexuality ako socio-kultúrnej kategórie. Je produktom kolektívnych procesov definovania a používanie tohto slova sa uchytilo spoločne s nástupom iných fenoménov: s rozvojom rôznych odborov poznania, so zavedením čiastočne tradičných, čiastočne nových pravidiel a noriem, ktoré sa opierajú o náboženské, právne, pedagogické a lekárske inštitúcie a so zmenami v spôsobe, ktorý privádza jednotlivcov k tomu, aby prikladali zmysel a hodnotu svojmu konaniu, povinnostiam, slastiam, pocitom, vnemom a snom (Marková, 2007a, s. 11).

Sexualita sa vymedzuje z viacerých aspektov. Marková (2007a, s. 13) uvádza: „Širšie vymedzenia sexuality hovoria: Sexualita je v tom, čo robíme, v tom, čím sme. Je to naša identifikácia so sebou, sú to naše aktivity, biologické a emocionálne procesy, výzor a vyjadrenia seba samého. Sexualita je základnou časťou našej identity. Zahŕňa naše postoje, hodnoty, pocity, presvedčenia (o mužskosti a ženskosti). Sexualita je dôležitým faktorom všetkých osobných vzťahov, každého ľudského úsilia.“

Úvodom si vysvetlíme súvislosť medzi etikou, morálkou a názorovým postojom jednotlivca vzhľadom na spoločenskú paradigmu – paradigmu liberalizmu. Naša spoločnosť sa hlási k západoeurópskemu typu liberálno-demokratickej spoločnosti. Keďže liberalizmus sa historicky opera o grécku tradíciu individuálnej slobody a rímsku tradíciu vlády zákona, etickým ideálom liberálnej spoločnosti je právo každého individua zvoliť si vlastný spôsob života. Inak povedané, ideálom je individuálna autonómnosť a osobná sloboda (Poláková, 2004, s. 146).

V tejto súvislosti sa prikláňame k charakteristike postojov k sexualite Markovej (2007b, s. 5), je viac typov a zaujímame občiansky, liberálny postoj k tejto problematike.

Ak vychádzame z toho, že etika sa snaží pochopiť v čom spočíva podstata morálky a potom ľudom radí ako by mali žiť, je zrejماً vzájomná súvislosť medzi morálnym názorom, resp. etickým postojom jednotlivca, jeho príslušnosťou k určitému spoločenstvu, morálkou spoločnosti, jej etickým ideálom a spätne – hodnotovým systémom individua (Poláková, 2004, s. 147).

Oblasť morálky je všadeprítomnou v našom živote. Mravné normy podobne ako aj mravné hodnoty vytvára spoločnosť a ona si ich aj chráni a sleduje ich dodržiavanie. Ako jednotlivci, tak aj celé inštitúcie, potrebujú určitý druh morálneho systému a morálne princípy, ktoré by riadili ich rozhodovanie, správanie. Zákony nenahradzujú a ani nemôžu nahradiť morálku, stávajú sa represívnou zložkou výchovy a praxe.

Ako už z uvedeného vyplýva, konkrétne sexuálne obťažovanie porušuje svojim zásahom do ľudských práv, osobnosti jednotlivca, vydierania a jednanie z pozície moci pravidlá morálky a etiky a je v hlbokom rozpore s etikou a morálnymi zásadami spoločnosti.

1.2 Definície obťažovania a sexuálneho obťažovania

Úvod nasledujúcej podkapitoly je zameraný na charakteristiku spracovávanej tematiky sexuálneho obťažovania na pracovisku tak, ako ho definujú niektoré informačné zdroje.

Holubová (2007c, s. 6) charakterizuje sexuálne obťažovanie nasledovne: „Sexuálne obťažovanie je forma diskriminácie a rodovo podmieneného obťažovania, ktoré má svoje osobité prejavy, príčiny a vyžaduje si preto špecifické spôsoby eliminácie a prevencie. Sexuálne obťažovanie je závažná sociálna dilema, ktorá negatívne ovplyvňuje jednotlivcov, organizácie a spoločnosti“.

Ústredný portál verejnej správy vysvetľuje antidiskriminačný zákon, ktorý charakterizuje obťažovanie a sexuálne obťažovanie nasledovne:

Obťažovanie je také správanie, v dôsledku ktorého dochádza alebo môže dôjsť k vytváraniu zastráňujúceho, nepriateľského, zahanbujúceho, ponižujúceho, potupujúceho, zneuctvujúceho alebo urážajúceho prostredia a ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zásah do slobody alebo ľudskej dôstojnosti (Antidiskriminačný zákon, 2008, s. 1).

Sexuálne obt'azovanie je verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zastráajúce, ponižujúce, zneuct'ujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie (Antidiskriminačný zákon, 2008, s. 1).

Pačaiová (2005, s. 2) sa v definícii obt'azovania na pracovisku opiera o definíciu Svetovej zdravotníckej organizácie a uvádza ho ako: „opakované bezdôvodné správanie sa, nasmerované na zamestnancov alebo skupiny zamestnancov, ktoré ohrozuje ich zdravie a bezpečnosť. Patria sem verbálne aj fyzické útoky, ale existujú aj „jemnejšie“ (dôvtipnejšie) aktivity, ako napríklad podhodnotenie práce kolegov alebo ich sociálna izolácia.“ Konkrétny pojem „obt'azovanie“ (harassment – zastráovanie, týranie) Pačaiová, (2005, s. 3) uvádza ako „psychologické násilie, ktoré je zamerané s využitím moci (sily), proti inej osobe alebo skupine osôb a ktoré môže viesť k fyzickému, duševnému, morálnemu alebo sociálnemu ublíženiu.“

Prikláňame sa k názoru autorky Macekovej (2007, s. 1), ktorá charakterizuje sexuálne obt'azovanie ako „konanie, ktoré je jedným z účastníkov vnímané ako obt'azujúce, nevhodné a nežiaduce. Na druhej strane môže iniciátor vnímať svoje správanie ako „normálne“ práve kvôli prevládajúcim predstavám v spoločnosti a rovnako na konkrétnom pracovisku. Je niekedy chápané ako prejav sexuálnej príťažlivosti, jedná sa však o nemiestne, nepatričné užitie moci, ktoré ženy, prípadne mužov izoluje a degraduje. Pretože páchatel'om je obvykle muž, je treba vnímať sexuálne obt'azovanie ako skutočnosť odrážajúcu postoj mužov k ženám v spoločnosti, je úzko spojené so znevýhodnením žien aj ich nižším pracovným statusom“.

Pod pojmom sexuálne obt'azovanie (sexual harassment) chápeme eroticky podfarbené správanie sa alebo výzvy jednej osoby (strany), ktoré druhá osoba (strana) nielen neopätuje, ale aj odmieta. Takáto aktivita je vnímaná ako urážajúca, pričom rázne odmietnutie môže byť spájané s určitými negatívnymi následkami pre toho, kto ich odmieta (Rajzinger, 2008, s. 1).

Podľa Komisie pre rovnaké pracovné príležitosti (EEOC,1980) sexuálne obt'azovanie je definované ako: „nevítané sexuálne návrhy, žiadosti o sexuálne služby a iné verbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy:

1. Ak predloženie takéhoto správania je buď explicitne alebo implicitne podmienkou jednotlivca zotrvania v zamestnaní.

2. Takéto správanie má za účel alebo za následok neprimerane zasahovať do pracovného výkonu jednotlivca alebo vytvorenie odstrašujúceho, nepriateľského, urážlivého pracovného prostredia“ (Sierra, 2008, s. 2).

V zmysle legislatívy EÚ, správanie sexuálnej povahy, alebo iné sexuálne založené správanie, ktoré sa dotýka dôstojnosti žien a mužov pri práci, vrátane správania nadriadených a spolupracovníkov, je neprijateľné, ak: takéto správanie je nevítané, nerozumné a urážlivé pre danú osobu; odmietnutie osobou alebo podriadenie sa takémuto správaniu zo strany zamestnávateľov alebo pracovníkov (vrátane nadriadených alebo spolupracovníkov) je priamo alebo nepriamo základom pre rozhodnutie, ktoré ovplyvní prístup tejto osoby k odbornej príprave, zamestnaniu, zotrvaníu v zamestnaní, postupu, mzde alebo akýmkoľvek iným rozhodnutiam týkajúcim sa zamestnania; takéto správanie vytvára pre danú osobu zastrešovací, nepriateľskú, alebo ponižujúcu pracovnú atmosféru (Magurová, 2008, s. 1).

Pri definovaní sexuálneho obťažovania sa Pačaiová (2005, s. 6) opiera o definíciu Smernice EU 2002/73/EC: „Sexuálne obťažovanie je akákoľvek forma nevítaného verbálneho, neverbálneho alebo fyzického chovania sexuálnej povahy, s cieľom alebo dôsledkom ohrozenia dôstojnosti osoby, najmä vytvorenia prostredia: strachu, nepriateľstva, degradácie, ponižovania.“

Deklarácia OSN z r. 1993 o odstránení násillia páchaného na ženách v čl.2 uvádza, že násillie na ženách zahrnuje: „Fyzické, sexuálne, psychické násillie, ktoré sa vyskytuje v spoločnosti, vrátane znásillenia, sexuálneho zneužívania, sexuálneho obťažovania a zastrešovania v práci, vo vzdelávacích inštitúciách a všade inde (Magurová, 2008, s. 2).

Antidiskriminačný zákon č. 365/2004 Z.z. uvádza: „Obťažovanie je také zaobchádzanie s osobou, ktoré táto osoba môže odôvodnene považovať za nepríjemné, nevhodné alebo urážlivé

a) ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zníženie dôstojnosti tejto osoby alebo vytvorenie nepriateľského, ponižujúceho alebo zastrešujúceho prostredia alebo

b) ktorého strpenie môže pokladať za podmienku na rozhodnutie alebo výkon práv a povinností vyplývajúcich z právnych vzťahov“ (Zákon č. 365/2004, čl. 1, od 5 § 2).

Novelizáciou Zákona č. 365/2004 Z.z. došlo k zmene a od 1.8.2007 platí v §2 ods. 6 nasledujúca definícia: „Obťažovanie je také správanie sa, v dôsledku ktorého dochádza alebo môže dôjsť k zastrešeniu, zahanbeniu, pokoreniu, poníženiu alebo urážke fyzickej

osoby, a ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zásah do slobody alebo ľudskej dôstojnosti“ (Antidiskriminačný zákon, č. 326/2007 Z.z.).

Pojem sexuálneho obťažovania bol použitý v našej legislatíve až prijatím novely k antidiskriminačnému zákonu v roku 2008. Podľa novely „sexuálne obťažovanie je verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zstrašujúce, ponižujúce, zneuctvujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie“ (Zákon č. 85/2008 Z.z.).

Sexuálne obťažovanie môže byť vynúteným sexuálnym správaním využívaným na kontrolu, vplyv alebo pôsobenie v zamestnaní, v kariére alebo na postavenie dotknutej osoby, je výrazom rodovo podmienenej moci vyplývajúcej z nerovnomerného postavenia žien v spoločnosti – vnucovanie sexuálnych požiadaviek v kontexte mocenskej nerovnováhy. Môže byť tiež manifestované, keď jedna alebo viac osôb preložia dotknutú osobu na nižšiu pracovnú úroveň (Holubová, 2007b, s. 10).

Pri téme sexuálne obťažovanie si všímame, že sa jedná o spôsoby správania: ktoré si ženy neželajú, ktoré ženy znevažujú a ponižujú, ktoré prekračujú hranice dané ženami, pri ktorých musia ženy po odmietnutí alebo kritike počítať s negatívnymi následkami (Rajzinger, 2008, s. 2).

Sexuálne obťažovanie môže mať rôzne formy, verbálne a neverbálne, podrobnejšie ich uvádzame v nasledujúcej tabuľke 1.

Tab. 1 Formy sexuálneho obťažovania

Verbálne sexuálne obťažovanie	Neverbálne sexuálne obťažovanie
<ul style="list-style-type: none">• poznámky vzťahujúce sa na telo, vzhľad alebo životný štýl dotknutej osoby,• opakované sexuálne poznámky• útočné telefonáty, listy alebo emailové správy,• otázky alebo narážky na osobný život dotknutej osoby,• neustále pozvania na sociálne aktivity aj potom, čo sa dotknutá osoba jasne vyjadrila, že takéto pozvania sú nevítané,• vtipy sexuálnej povahy,• návrhy sexuálnej povahy,• opakované rozprávania neslušných vtipov bez opýtania	<ul style="list-style-type: none">• úmyselný, nedohodnutý fyzický kontakt alebo nie nevyhnutná fyzická blízkosť,• gestá, posunky vzťahujúce sa na telo, vzhľad alebo životný štýl dotknutej osoby,• sledovanie, prenasledovanie,• ukazovanie alebo zobrazovanie sexuálnych obrázkov, kresieb, fotografií či internetových obrázkov,• potľapkávanie po rôznych častiach tela,• správanie, ktoré dotknutá osoba považuje za nevhodné,• pokukovanie, zízanie,

<p>s úmyslom uviesť obeť do rozpakov,</p> <ul style="list-style-type: none"> • sexuálne vydieranie, 	<ul style="list-style-type: none"> • vyzdobovanie pracoviska aktmi, obrázkami, plagátmi (polo) nahých tiel, • pokus o sexuálny styk, • pokus o znásilnenie, znásilnenie
--	--

(Zdroj: Holubová, 2007a, s. 10, Chaloupková, 2008, s. 10)

Môžeme teda skonštatovať, že základnou charakteristikou sexuálneho obťažovania je skutočnosť, že je pre danú osobu nevítané. Každý jednotlivец si určuje, aké správanie je pre neho prijateľné a aké je z jeho pohľadu neprístojné. Sexuálna pozornosť sa stáva sexuálnym obťažovaním, keď pretrváva a keď bolo jasne dané najavo, že daná osoba ho považuje za neprístojné, pričom i jednu príhodu obťažovania možno považovať za sexuálne obťažovanie, ak je dostatočne vážna. Sexuálne obťažovanie sa od priateľského správania, ktoré je vítané a vzájomné, odlišuje svojou nežiaducou povahou a je prípadom zneužitia moci. Jeho výskyt je do značnej miery umožňovaný androcentrickými kultúrnymi vzorcami, ktoré prisudzujú mužovi aktívnu dobyvateľskú rolu a žene pasívnu rolu objektu túžby (Chaloupková, 2008, s. 2).

V zásade sa žiadna žena nemôže cítiť istá pred sexuálnym obťažovaním. Rajzinger uvádza (2008, s.2), že najčastejšie sú postihované mladšie ženy medzi 20. – 30. rokom, ktoré ešte nemajú pevné – trvalé pracovné miesto, ženy na stredných stupňoch hierarchie, ak sa pokúšajú presadiť proti mužským súperom, ženy v kolektívoch, kde dominujú muži.

Podľa dostupných zdrojov k definovaniu pojmu obťažovania a sexuálneho obťažovania sme prišli k záveru, že prístupy k definovaniu sexuálneho obťažovania sa môžu odlišovať, jednotným trendom je však zachytiť čo najviac charakteristických znakov sexuálneho obťažovania.

V praxi sa často stretávame v oblasti komunikácie s tzv. sexizmom. Sexizmus je vyjadrovanie, ktoré znižuje nejakú osobu kvôli jej pohlaviu. Obvykle sa tento termín používa na vyjadrovanie degradácie ženy, ale tak isto môže ísť aj o vyjadrovanie degradujúce mužov. Obvykle je sexistické vyjadrovanie používané jedným pohlavím proti druhému, ale nemusí sa však obmedzovať iba na tieto prípady a môžu ho používať i ženy proti ženám alebo muži proti mužom (DeVito, 2001, s. 108).

1.3 Postoje a ich vymedzenie vo vzťahu k sexuálnemu obt'azovaniu

Pojem „postoj“ je v Stručnom psychologickom slovníku (Hartl, 2004, s. 192) charakterizovaný ako: „hodnotiaci vzťah vyjadrený sklonom ustáleným spôsobom reagovať na predmety, osoby, situácie a na seba samého, postoje sú súčasťou osobnosti, predurčujú poznanie, chápanie, myslenie a cítenie, sú relatívne trvalé a obsahujú zložku: poznávaciu, kognitívnu, citovú, afektívnu, činnosťnú, behaviorálnu, postoje je možné merať kvantitatívne, pomocou škál alebo analyzovať obsahovo podľa vzťahu k hierarchii hodnôt.“

Z hľadiska našej témy je zaujímavá charakteristika zložiek postoja, ktoré ďalej uvádza Sollárová (1992, s. 21) ako „trvalé sústavy pozitívnych alebo negatívnych hodnotení, emocionálneho cítenia a tendencií konať pre alebo proti sociálnym objektom“. Tieto zložky sú na sebe závislé. Postoje nie sú vrodené, ale vytvárajú sa ako dôsledok sociálnej determinácie v priebehu ontogenézy. Zložky tvoriace postoje: poznávacia: pozostáva z názorov jednotlivca o predmete a z hodnotiacich názorov, t.j. posudzovania „dobrých“ alebo „zlých vlastností predmetu, emocionálna: vzťahuje sa na emócie súvisiace s predmetom, ktorý pôsobí príjemne alebo nepríjemne, je obľúbený alebo neobľúbený, tendencia ku konaniu: tvorí ju pohotovosť správania súvisiaca s postojom. Ak jednotlivec zaujíma voči predmetu pozitívny postoj, bude ochotný pomôcť alebo odmeniť, podporiť vec. Ak má negatívny postoj, bude pripravený veci poškodiť alebo zničiť ju, potrestať. K významným činiteľom vytvárajúcim postoje patria potreby, členstvo v skupine, špecifické skúsenosti, sociálna komunikácia, imitácia modelov a skupinová ideológia. Presvedčanie predstavuje jeden z prostriedkov spôsobujúcich zmenu.

Práve tu je priestor na zamyslenie sa, prečo ľudia zaujmú rozdielne postoje na tú istú vec, ten istý skutok. Jedná sa o vplyv prostredia, v ktorom vyrastali, osobnostné predpoklady, vzťahy na pracovisku, preberanie iných zvyklostí. Jeden a ten istý skutok môžu dvaja jednotlivci vnímať inak, zaujať dva odlišné postoje. Jeden ho považuje za nevinné flirtovanie, pre iného je to sexuálne obt'azovanie. Napríklad dvojzmyselný vtip povedaný v kruhu priateľov vnímame inak ako povedaný na pracovisku alebo zo strany nadriadených na našu adresu. Považujeme to za vplyv výchovy a okolia, osobnostné predpoklady, charakterové vlastnosti jednotlivca. Na základe hodnotenia významu predmetu postoja si tak človek tvorí veľmi subjektívny systém postojov. Postoje sa môžu meniť na základe mnohých faktorov, respektíve na základe ich spolupôsobenia, menia sa aj vplyvom

skúseností s objektom postoja. Podľa nášho názoru Sollárová (1992, s. 21) veľmi prehľadne vysvetľuje termín postoje ako hodnotiace reakcie, ktoré „predstavujú to, čo sa nám páči alebo nepáči a čo nás predisponuje reagovať pozitívne alebo negatívne na veci. Keď sa tieto reakcie objavujú pravidelne a konzistentne, nazývame ich postojmi.“

Holubová (2007c, s. 18) k otázke postojov k sexuálnemu obťažovaniu uvádza, že „prevažujúcim postojom žien k vybraným prejavom sexuálneho obťažovania na pracovisku zo strany mužov je, že za určitých okolností to je násilie. Pre ženy je teda príznačná určitá ambivalentnosť – nejednoznačnosť v posudzovaní, či ide o násilie alebo nie.“

1.4 Sexuálne obťažovanie v pracovných vzťahoch

Sexuálne obťažovanie na pracovisku sa považuje za jednu z rozšírených foriem diskriminácie v pracovných vzťahoch. Myslíme si, že tejto problematike sa u nás venuje zatiaľ malá pozornosť a zo strany mužov sa za nevinnú formu komunikácie považuje sa nebrať ohľad na kolegyne, rozprávať sa s nimi dvojzmyselne, v náznakoch alebo priamo hovoriť o ich sexuálnom živote alebo sa baviť o ich telesnom výzore a hodnotiť ich.

Agafonová (2007, s. 26) za najčastejšiu formu sexuálneho obťažovania považuje posmešné a urážlivé poznámky mužských kolegov, a Chaloupková (2007, s. 10) uvádza, že až polovica respondentov ňou uskutočneného výskumu má priamu alebo nepriamu skúsenosť s poznámkami a komentármi sexuálnej povahy.

Za základné kritériá sexuálneho obťažovania na pracovisku sa považuje, ak takéto obťažovanie dotyčného uráža, ak si ho nepraje a akýkoľvek odpor mu znemožňuje jeho profesionálny postup alebo udržanie miesta, v takom prípade ide o jasnú diskrimináciu (Aj takto vyzerá..., 2008, s. 1).

Sexualita môže byť (a aj je) použitá ako nástroj na utláčanie určitých sociálnych skupín. Sexuálne normy a zvyky spoločnosti sa neustále menia, striedajú a interpretujú podľa toho, kto má moc. Môžu byť použité na sankcionovanie a ponižovanie tých členov a členiek spoločnosti, ktorí/é sa neprispôbia, a to bez ohľadu na to, či sú tieto sexuálne normy a zvyky správne alebo konštruované tak, aby stigmatizovali a zastrášovali (Marková, 2007b, s. 1).

Sexuálne obťažovanie nemá len klasickú podobu: muž obťažuje ženu, obťažovaný môže byť i muž zo strany ženy, obťažovaní môžu byť ľudia i príslušníkmi rovnakého

pohlavia. Sexuálne obťažovanie a sexuálny harassment sa doposiaľ najčastejšie prejavuje vo vzťahu muža k žene, alebo nadriadeného k podriadenej (Agafonová, 2007, s. 26).

Sexuálne obťažovaní môžu byť muži aj ženy, aj keď zistenia z výskumov (Holubová, 2007a, s. 11) však poukazujú na fakt, že obeťami sexuálneho obťažovania sú zväčša ženy a ich vnímanie takéhoto nežiaduceho správania na pracovisku je odlišné od vnímania mužov. Podobne aj Kubáni (2008, s. 39) uvádza výsledky holandskej štúdie, ktorá uvádza, že 50% ženských a 10% mužských zamestnancov v Európe sa stalo obeťou sexuálneho obťažovania na pracovisku.

V organizácii, kde dominujú muži je vyššia pravdepodobnosť výskytu sexuálneho obťažovania, erotizuje ženské podriadenie, lebo sexualita je tu používaná k uplatneniu a podriadeniu žien. Funguje ako mechanizmus, ktorý bráni jednak sociálnej rovnosti a jednak uznaniu žien ako rovnoprávných členiek spoločnosti. Podporuje tak ich ekonomickú závislosť, marginalizáciu a bezmocnosť. Z uvedeného vyplýva, že sexuálne obťažovanie nie je otázkou ženinho konania, ale spoločenského usporiadania (Maceková, 2007, s. 1).

Páchatelia si vyberajú obeť cieľavedome, a nie preto, aby prejavili svoj záujem o ženu, ale aby ju ponížili a takto demonštrovali svoju prevahu. Takéto hry o moc robia predovšetkým muži s pevnou pozíciou v zamestnaní (Chmelík, 2003, s.20).

Sexuálne obťažovanie je aj vyjadrením nerešpektovania žien ako rovnocenných členiek pracovnej skupiny zo strany mužov a nástrojom na udržanie si svojej mocenskej dominancie. Svojimi špecifickými prejavmi ide o vytváranie nepriateľského pracovného prostredia a je výrazom rodovo podmienenej moci. Medzi rizikové faktory patria sexistické postoje medzi spolupracovníkmi, neprofesionálne pracovné prostredie, neproporcionálne zastúpenie mužov a žien na pracovisku, ale aj nedostatok informácií o možnosti podania formálnej sťažnosti (Holubová, 2007a, s. 11).

Medzi najohrozenejšími skupinami sú podľa Pačaiovej (2005, s. 10): osamotený/á – napríklad žena v čisto mužskom kolektíve, nápadný/á – odlišovanie sa (telesná chyba, cudzinec, slobodná matka...), úspešný/á – očierňovanie, zlomyseľnosti..., nový/á – závisť – vzdelanie, vek, pozícia...

Sexuálne obťažovanie patrí k tým typom správania, ktoré je veľmi ťažko dokázať. Výskumy z USA ukazujú, že len 34% obťažovaných žien povedalo dotyčnému mužovi, aby s tým prestal a len 2% žien podalo formálnu sťažnosť (Agafonová, 2007, s. 26).

Problematika sexuálneho obťažovania na vysokých školách patrí k témam, ktoré svetová sociológia objavila zhruba v polovici 70. rokov. Od vtedy bolo realizovaných veľa výskumných zisťovaní a teoretických štúdií snažiacich sa vysvetliť tento fenomén a vytvoriť systém účinných nástrojov, ktoré tomuto javu môžu zabrániť. Problém sexuálneho obťažovania na vysokých školách sa stal viditeľným a uznaným problémom a školy začali jednať. Výsledkom je, že v súčasnosti má väčšina vysokých škôl a univerzít v anglosaskom svete jasné pravidlá pre zaobchádzanie s páchateľmi a obeťami sexuálneho obťažovania i nadväzujúci systém pomoci poškodeným. Výsledkom výskumu, ktorý uskutočnili na jednej fakulte pražskej vysokej školy na vzorke 700 respondentov, je poznatok, že sexuálne obťažovanie nie je v českom vysokoškolskom prostredí ničím výnimočným a že študenti sú k nemu veľmi tolerantní, obzvlášť, ak ide o jeho „mäkšie“ formy (Vohlídalová, 2009, s. 28).

Holubová a kolektív (2008, s. 119) v slovenskom celoštátnom výskume zistili, že sexuálne obťažovanie spojené s fyzickým obchytkávaním a pritláčaním považuje za rozhodne násilné správanie 70,4 % žien, za určitých okolností 26,2 % a za rozhodne nenásilné správanie 3,1 % žien. Šikanózne obťažovanie považuje za jednoznačné násilie približne polovica ženskej populácie (52,5 %). Za násilie za určitých okolností šikanovanie vo forme psychického násillia považuje 39 % a za rozhodne nenásilné správanie 7,4 %. Všetky ostatné prejavy – verbálneho a neverbálneho sexuálneho obťažovania - považuje za rozhodne násilné od 36 po 20 % ženskej populácie. Sexuálne návrhy označilo za rozhodne násilné 36,3 %, za určitých okolností 47,5 % a za rozhodne nie násilné správanie 15,8 %. Približne polovica žien však pripúšťa, že za určitých okolností aj verbálne a neverbálne prejavy sexuálnej povahy môžu byť násilím (sexuálne narážky, obscénny telefonát, nevhodné poznámky). Možno sa iba domnievať, že takýmito okolnosťami môže byť frekvencia takýchto prejavov, prípadne ich ponížujúci a dehonestujúci charakter. Pri týchto prejavoch približne 2 % žien mali problém s posúdením správania a využili možnosť odpovede „neviem“. Spolu s relatívne vysokým podielom žien, ktoré „nefyzické“ sexuálne obťažovanie podmieňujú okolnosťami a niektoré nevedia zaujať stanovisko, možno poukázať na nejednoznačnosť (ambivalentnosť) v posudzovaní takéhoto správania zo strany mužov. Celkovo zažilo aspoň jeden prejav sexuálneho obťažovania 63,1 % dospelých žien a dokopy označili až 1 937 osobných skúsenosti, t.j. na jednu ženu pripadá priemerne 3,7 prejavu. Najohrozenejšími vekovými kategóriami sú ženy od 18 – 24 a 35 – 44 rokov.

Chaloupková (2008, s. 10) uvádza, že takmer polovica z výskumnej vzorky 1041 respondentov má priamu alebo nepriamu skúsenosť s poznámkami a komentármi sexuálnej povahy, vyše polovice s dvojzmyselnými a sexuálne podfarbenými vtipmi a rečami, pätina s fyzickými dotykmi a vyzdobovanie pracoviska aktmi, obrázkami, plagátmi, kalendármi (polo)nahých tiel, sexuálnej povahy, ako aj pískanie a dvojzmyselné gestá, okukovanie a zížanie. Štvrtina uviedla prezeranie a ukazovanie sexuálnych časopisov, obrázkov, pornografie, fotografie, nápisy. Z tých tvrdších foriem sexuálneho obťažovania má až 7,3 % respondentov priamu alebo nepriamu skúsenosť s obscénnymi telefonátmi, 5,9 % s vynucovaním si sexu, sexuálnym vydieraním a dokonca 2,7 % s pokusom o znásilnenie alebo znásilnením.

Zaujímavé zistenia uvádza Pačaiová (2005, s. 7): 26,5 % žien malo skúsenosť s násilím na pracovisku zo strany mužov, ktorí boli ich nadriadenými alebo kolegami, 15,4 % žien bolo vystavených sexuálnemu obťažovaniu od svojich nadriadených alebo kolegov, 7,1 % žien malo skúsenosť s pokusom o sexuálny styk zo strany nadriadeného alebo kolegu, 29,8 % žien zažilo určitú formu násillia, obťažovania alebo šikanovania zo strany svojho kolegu (13,7 %), nadriadeného (5,6 %), zákazníka, pacienta, atď.

Podľa Kubániho (2008, s. 40) sa sexuálneho obťažovania najčastejšie dopúšťajú: slobodní muži, ktorí môžu viac získať ako stratiť, vyššie postavení muži, ktorí využívajú závislé postavenie (ženy tvoria 21 % prípadov), typický obťažovateľ je 40 až 50 ročný, ženatý s dvomi deťmi, kolegovia (25 %) – najčastejšie na tej istej úrovni, zvyšok 14 % tvoria zákazníci, klienti, pacienti, výchovní pracovníci alebo členovia závodných rád.

K tomu, aby obťažovanie bolo považované za sexuálne, obeť musí preukázať, že slovné alebo fyzické správanie bolo ťažké, všadeprítomné, znevažujúce, ktoré nepriaznivo ovplyvnili jeho /jej schopnosť efektívne pracovať. Súdne spory proti organizáciám a nepriateľské pracovné prostredie znamenajú, že spoločnosť tráti dobrú povest' a imidž a ich schopnosť pritiahnúť a udržať si zamestnanca (Sierra, 2008, s. 3).

1.5 Psychické a fyzické dôsledky sexuálneho obťažovania

V záverečnej práci sme sa venovali problematike sexuálneho obťažovania na pracovisku a z tohto dôvodu budeme o jednotlivcovi hovoriť aj ako o zamestnancovi.

Psychické prežívanie sexuálneho obťažovania je u každého jedinca rôzny, rôzny je prah citlivosti a rôzne sú aj postoje k tomuto javu. Jeden a ten istý skutok niekto považuje

za žart alebo nevinné laškovanie, u iného vyvoláva odpor a odmietanie. Tento postoj závisí od výchovy a vnímania skutočnosti jednotlivcom.

Mnoho žien je v prvej chvíli zmätených a neschopných hovoriť o probléme sexuálneho obťažovania. Cítia sa trápne, pociťujú odpor, hnev, bezmocnosť, sú vystrašené a bezradné. Nezanedbateľné sú aj vlastné výčitky, že sa zle bránili, klesá ich sebavedomie. K týmto pocitom sa pridávajú aj psychické problémy, smútok, depresia, negatívna nálada, poruchy spánku, úzkosť, znižuje sa koncentrácia na prácu a zvyšuje nechúť chodiť do práce. Strach, pocity pokorenia a poníženia, pocity zraniteľnosti, znechutenie, zníženie motivácie a iné sú ďalšími sprievodnými javmi psychického prežívania obeť. Skúsenosť s týmto správaním ovplyvňuje tiež sebaúctu obetí a spokojnosť so životom. Obete sa hanbia – považujú to za súkromnú vec, vlastný problém, hrozba viktimizácie je tu veľmi veľká, žena nechce robiť problémy, vyvolávať konflikty (Holubová, 2007a, s. 12, Chmelík, 2003, s. 43) .

Existujú aj štúdie, ktoré tvrdia, že niektoré skúsenosti so sexuálnym obťažovaním môžu byť traumatické. Môžu viesť až k symptómom PTSD (post-traumatickej stresovej choroby – Post-traumatic stress disorder). Štúdie, ktoré sa vzťahom sexuálneho obťažovania a PTSD zaoberajú, identifikovali emočnú otupenosť, poruchy spánku, a iné. Ďalšou skupinou následkov sú fyzické symptómy, ako napríklad žalúdočná nevoľnosť, bolesti hlavy, problémy s dychom, nervozita, škripanie zubov, zatínanie sánky, prejedanie sa, alebo naopak strata chuti do jedla, priberanie/strata telesnej hmotnosti, problémy so spánkom, alebo vyčerpanie (Willness, Steel, Lee, 2007).

Podľa zistení z výskumu, ktoré uvádza Chaloupková (2008, s. 11) až 85 % z tých, čo boli sexuálne obťažované, nepodniklo žiadne kroky, lebo nepovažovali za potrebné niečo urobiť, neverili, že by to niečo vyriešilo, mohlo by to zhoršiť situáciu, obrátiť proti nemu / nej, obava z pomsty. Tí, čo sa bránili, mali šancu na zlepšenie situácie a u tých, čo boli pasívni, situácia sa pre nich zhoršovala. Sexuálne obťažovanie však malo dopad na ich sústredenie sa na prácu, podráždenie, stres, pocity úzkosti, strachu, o čosi menej sa objavovali nespavosť, bolesti hlavy, depresia.

Významným psychickým problémom vznikajúcim v dôsledku sexuálneho obťažovania je depresia. Podľa výskumu autora Marsha (2009) z výskumnej vzorky 387 žien uviedlo až 86,3 % depresiu. 39,5 % uviedlo pracovné zneužívanie, 42,6 % malo skúsenosti s oboma sledovanými javmi a to s pracovným zneužívaním a zároveň aj so

sexuálnym obťažovaním. V závere konštatuje, že pracovné zneužívanie a sexuálne obťažovanie sú veľmi rozšírené a majú pozitívny vzťah s príznakmi depresie. Prevencia v budúcnosti by mala zahŕňať kombináciu vzdelania, zdravotníctva a verejné politické iniciatívy, ktoré jasne opíšu problém a dôsledky uvedených javov.

Ak porovnáme výsledky výskumu Marsha (2009) a Holubovej (2007a, s. 22) týkajúcich sa v prejavovaných psychických a fyzických problémov, u Marsha je uvádzaných až 86,3% depresií, kým pri výskume Holubovej je depresia až 6. v poradí. Nasleduje po: problémy so sústredením na prácu, stres, podráždenie, pocity úzkosti, strachu, nespavosť, bolesti hlavy.

Pačaiová (2005, s. 8) rozdeľuje dôsledky násilia na: psychické následky (depresie, poruchy koncentrácie, pochybnosti o sebe, stavy úzkosti, až po myšlienky na samovraždu) a psychosomatické následky (srdcové problémy, poruchy krvného obehu, zvieravé pocity pri dýchaní, bolesti hlavy, krku a chrbta, kožné ochorenia, choroby zažívacieho traktu). Ročné náklady na absenciu v SR tvorili cca 30 miliárd Sk, pracovný výkon obete je polovičný až štvrtinový a podobne aj útočník plytvá energiou, ale nie na prácu.

1.6 Obranné mechanizmy osoby voči sexuálnemu obťažovaniu

Pozornosť sme venovali vhodným a aktívnym možnostiam obrany zamestnanca voči nežiaducemu obťažovaniu, spôsobu riešenia.

Autorka výskumu Holubová a kolektív (2007c, s. 13) obetiam sexuálneho obťažovania odporúča: dôverovať vlastným pocitom a nazvať ponižujúce správanie pravým menom – sexuálnym obťažovaním, nežiaduce správanie neignorovať, nezľahčovať a nebagatelizovať, neobviňovať sa. Zodpovednosť za správanie je na páchatel'ovi, vyzvať páchatel'a, aby s nežiaducim správaním prestal, ohradiť sa, povedať jasné „nie“, zdôveriť sa s problémom niekomu, komu dôveruje, informovať o probléme sexuálneho obťažovania svojho nadriadeného (ak obťažuje nadriadený, obrátiť sa na jeho nadriadeného), dbať na svoju bezpečnosť a nechať sa zastrašiť, oznámiť prípad sexuálneho obťažovania na kompetentnom mieste.

Rajzinger (2008, s. 2) v tejto súvislosti uvádza ešte ďalšie možnosti účinnej obrany voči sexuálnemu obťažovaniu:

- Treba dať jasne najavo, že takéto správanie nie je ochota tolerovať a určiť hranice.

- Netreba sa báť aj telesnej obrany. Ak mi niečo je vrcholne nepríjemné, nemusím brať ohľad na agresora a trpne čakať, že sexuálne obťažovanie prestane, ale brániť sa aj zauchom alebo rúznym odstrčením.
- Obranou by mohlo byť kompromitovanie útočníka pred ostatnými kolegami.
- Obeť nesmie mať obavy zo zneužitia antidiskriminačného zákona.
- Ak nepomôžu hrozby sťažovaním sa na vyšších miestach a ani porozprávanie sa s kolegyňami, treba hrozby vykonať a sťažovať sa.
- Pokiaľ vám zamestnávateľ nepomôže a obťažovanie trvá, mali by ste z podniku či firmy odísť. Zrejme nepracujete vo firme, kde sa ľudská dôstojnosť cení a kde etika je hodnotou.
- Ak nechcete z firmy či podniku odísť a nechcete sa zmieriť so situáciou, môžete problém riešiť súdnou cestou.

V článku Aj takto vyzerá sexuálne obťažovanie (2008, s. 2) autor radí obetiam sexuálneho obťažovania: „ak vás obťažuje kolega, zájdite za nadriadeným, hľadajte spojencov medzi kolegyňami, upozornite ho, že to oznámite jeho manželke, vyhľadajte psychológa, resp. poraďte sa s právnikom. Žena musí byť pripravená na to, že sa jej môže v živote prihodiť aj takáto záležitosť. Dôležité je asertívne správanie, rázne povedať „nie“ a predovšetkým eliminovanie pocitov viny. To, že muž, útočník, sleduje výlučne svoj cieľ, neberie ohľady na pocity ženy a vysvetľuje si po svojom jej oblečenie, pohľad, či úsmev, nie je vinou ženy.“

DeVito (2001, s. 136) na základe doporučení vypracovaných odborníkmi obetiam sexuálneho obťažovania radí: „porozprávajte sa s človekom, ktorý vás obťažuje. Povedzte mu asertívne, že jeho správanie nevítate a že vás uráža. Tým sa problém často vyrieši. Pokiaľ sa nevyrieši, zhromaždite dôkazy – svedectvo druhých, ktorí zažili podobné obťažovanie od toho istého človeka, prípadne i výpočet jeho nevhodných spôsobov správania.“ Ďalej odporúča využiť kanály, ktoré už pravdepodobne v organizácii boli založené na riešenie podobných situácií. Tento krok pravdepodobne zamedzí ďalšiemu obťažovaniu. Ďalej radí neobviňovať sama seba. Túto tendenciu majú všetci, ktorí sú nejako zneužívaní, pretože majú pocit zodpovednosti za to, že ich niekto obťažuje.

Ako vyššie uvádzame, jedným zo spôsobov obrany je aj skutočnosť, že zamestnanec/zamestnankyňa má právo podať zamestnávateľovi sťažnosť v súvislosti s porušením zásady rovnakého zaobchádzania; zamestnávateľ je povinný na sťažnosť

zamestnanca/zamestnankyne bez zbytočného odkladu odpovedať, vykonať nápravu a odstrániť jeho následky. Vzhľadom k tomu, že takýto zamestnanec/zamestnankyňa je neustále v strese, chaose, je potrebné rýchle jednanie. Tento stav jednoznačne ovplyvňuje jeho výkon, ale aj celý jeho život.

Ak chce obeť presadiť vlastný spôsob jednania, musí v prvom rade nájsť odvahu odmietnuť a musí vedieť odmietnuť. Dôvodov, prečo sa obeť bojí odmietnuť, môže byť veľa, napr. strach zo straty zamestnania, strach, že druhí neskôr nevyjdú v ústrety, strach z konfliktu. Niekedy si obeť myslí, že problém neexistuje a o nič nejde. Ak by sa však pozrela pravde do očí, objavila by odpoveď na otázku, čo jej bráni otvorene vystúpiť a nechať sa manipulovať a obťažovať (Nazare-Aga, 2003, s. 260).

1.7 Implementácia problematiky sexuálneho obťažovania do etických kódexov organizácií a pracovísk

Vzhľadom k tomu, že existuje legislatívna úprava problematiky diskriminácie a sexuálneho obťažovania, zamestnávateľa by mali vyhovieť zákonným nariadeniam a túto problematiku implementovať aj do svojich etických kódexov, ktoré zohľadňujú etické a morálne zásady spoločnosti.

Zakotvenie definície sexuálneho obťažovania do zákona je len prvým krokom v snahe riešiť existujúce problémy na trhu práce. Napriek zaradeniu európskych smerníc o rovnosti zaobchádzania do pracovného práva i do práva sociálneho zabezpečenia sú zamestnanci a najmä zamestnankyne naďalej na pracoviskách vystavované diskriminácii a sexuálnemu obťažovaniu. Ako uvádza Magurová (2008, s. 2): „je to v dôsledku toho, že na prijatie legislatívy musí nadviazať vybudovanie kontrolných mechanizmov. Zrejme ešte potrvá, kým sa na pracoviskách začnú uplatňovať odporúčania kódexu praktických opatrení pre boj proti sexuálnemu obťažovaniu a to zo strany zamestnávateľov i zamestnancov / zamestnankýň a ich zástupcov.“

Termíny „etický kódex“ alebo „profesijná etika“ sa v poslednej dobe stali veľmi frekventovanými pojmami. Jeho podstatou je správna voľba foriem mravného správania sa, je výberom primeraných prostriedkov zaobchádzania s inými. Etický kódex vychádza z princípu čestnosti, férovosti, spravodlivosti, zodpovednosti, rešpektovania základných ľudských práv, z princípu neškodiť iným (Agafonová, 2007, s. 37).

Etický kódex v tomto zmysle stanovuje normu správania, ktoré od pracovníka vyžaduje jeho profesijné a odborné zameranie, mal by byť i istým ideálom správania. Umožňuje postupovať proti tým pracovníkom organizácie, ktorí porušili svoje pracovné povinnosti alebo sa previnili voči spolupracovníkom. Prieskumom na internete sme zistili, že etický kódex, ktorý má zakomponované aj normy proti sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku a postihy, má niekoľko organizácií. Uvedieme napr. VÚB Banka, EF UMB Banská Bystrica, ZSSK Bratislava, ZSE, SEAS SK.

Bratislavská vodárenská spoločnosť uvádza ako sexuálne obťažovanie: „Sexuálnym obťažovaním sa rozumie akákoľvek forma správania so sexuálnym obsahom či podtónom, ktoré si druhá strana neželá“. Za sexuálne obťažovanie sa v Etickom kódexe BVS považujú priame sexuálne návrhy, akékoľvek narážky na sexuálny život iného zamestnanca, vtipy s erotickou tematikou, akékoľvek dotyky inej osoby, ak si to daná osoba nepraje, ak ju to uráža alebo je to pre ňu psychicky a fyzicky nepríjemné“. (Etický kódex BVS).

U.S.Steel Košice má odsek sexuálne obťažovanie veľmi jasne a komplexne zapracovaný do prílohy č. 5 k Pracovnému poriadku. Každý zamestnanec vie presne, aké správanie na pracovisku je nevhodné.

Organizácia by mala mať program na prevenciu násillia na pracovisku, spoločne vypracovaný manažmentom a zamestnancami, mala by porozumieť rizikovým faktorom násillia na pracovisku, vyvinúť špecifické stratégie na jeho elimináciu alebo minimalizovanie tohto rizika. Preventívne opatrenia by mali zahŕňať tréning, vzdelávanie ako aj vylepšenie priestorov pracoviska, administratívnych a pracovných praktík. Organizácia by mala pravidelne zaznamenávať násilné incidenty (alebo pravdepodobne násilné incidenty) a mal by byť jasný systém, ako ich budú riešiť ešte predtým, než sa takýto incident stane (Chaloupková, s. 15).

2 Ciele práce

2.1 Cieľ prieskumu

Cieľom prieskumu je zmapovať vybrané aspekty postojov k sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku.

2.2 Prieskumné otázky

V práci sme zisťovali formy správania vnímané ako sexuálne obťažovanie a sledovali, ktoré sa u nás najčastejšie a najmenej často vyskytujú na pracovisku. Zaujímalo nás, do akej miery sú respondenti a respondentky oboznámení/é so svojimi právami a možnosťami obrany pred sexuálnym obťažovaním a aké druhy obranných mechanizmov najčastejšie a najmenej často použili. Zdefinovali sme prieskumné otázky.

O 1: Aké formy správania vnímajú ako sexuálne obťažovanie?

O 2: Sú respondenti a respondentky oboznámení/é so svojimi právami a možnosťami obrany?

O 3: Aké formy obranných mechanizmov proti sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku použili?

3 Metodika práce a metódy skúmania

Pri tvorbe metodiky sme vychádzali z Holubovej (2007) typológie sexuálneho obťažovania, je podrobná a vyhovuje našim zámerom skúmanej problematiky.

Respondentom a respondentkám sme predložili prejavy vybraného sexuálneho správania, ktoré sa v odbornej literatúre označuje ako sexuálne obťažovanie. Boli zastúpené verbálne aj neverbálne druhy obťažovania.

Pri vypracovaní témy záverečnej práce sme sa najskôr sústredili na získanie širšieho prehľadu našej a zahraničnej literatúry a následne na jej vyhľadanie, získanie a spracovanie. Aby sme mohli pracovať aj so zahraničnou literatúrou, pri vyhľadávaní v odborných databázach sme použili termín v anglickom jazyku: „sexual harassment“. Zamerali sme sa na literatúru, ktorá poskytuje empirické dáta a teóriu.

3.1 Metódy zberu dát

Súčasný trendy vo výskume postojov sú koncentrované predovšetkým na výskum vnútornej štruktúry postoja a vzťah postojov k ďalším psycho-sociálnym charakteristikám. Každý postoj má svoj výraz predovšetkým v konaní človeka možno ho teda aj pozorovať, môžeme ho zistiť z toho, ako si ich on sám uvedomuje a odhaduje. V rámci merania postojov v súčasnosti je preferované nepriame meranie, ktoré sa realizuje spravidla dotazníkovou metódou (Sollárová, 2002, s. 152).

Zamerali sme sa na výskyt sexuálneho obťažovania na pracovisku a etické hľadisko. Sledovali sme spoločenské postavenie obťažovateľa a zamestnanca, postoj jednotlivca k skutočnosti a spôsob riešenia problémov, aby sme zistili, ktorý spôsob riešenia najčastejšie používajú. Venovali sme sa názorom respondentov na vplyv sexuálneho obťažovania na psychický a fyzický stav.

V prieskumnej časti záverečnej práce sme sa rozhodli vypracovať dotazník s jednoduchými, pre respondenta zrozumiteľnými 17 otázkami, ktoré boli zatvorené, niektoré otvorené s možnosťou voľnej doplňujúcej odpovede. Snažili sme sa získať čo najširší záber pracovných pozícií a počet respondentov, preto sme dotazník odovzdali v tlačenej forme a tiež využili možnosti e-mailu a dotazník sme rozoslali v elektronickej forme.

Dotazník sa skladá z troch hlavných okruhov otázok:

1. Prvý sa týkal základných údajov o respondentovi, sledovali sme jeho vek, rod.
2. Respondentovi sme ponúkli niekoľko typov správania a sledovali sme, ktorý typ považuje za sexuálne obťažovanie. V ďalších otázkach sme sledovali jeho postoje k tejto problematike a ktorý z typov obťažovania sa objavuje v prevažnej miere. K dispozícii mali rôzne varianty odpovedí.
3. Tretím okruhom otázok sme sledovali najčastejšie formy prejavu psychických a fyzických následkov sexuálneho obťažovania.

3.2 Metódy vyhodnotenia a interpretácie výsledkov

Pri tvorbe metodiky sme vychádzali Holubovej (2007) typológie sexuálneho obťažovania a to z toho dôvodu, že sa nám zdala byť podrobnejšia. Vytvorený dotazník sa skladal zo troch hlavných častí. Prvá časť sa týkala základných údajov o respondentovi, kde sme sa pýtali na vek, rod, a výšku dosiahnutého vzdelania. Druhá časť sa týkala výskytu sexuálneho obťažovania. V ňom sme sa pýtali respondentov a respondentiek na to, či niekedy na pracovisku zažili niektorú z konkrétnych foriem správania (vyjadrené jednotlivými položkami) v pozícii obeť. Ďalším krokom bolo zhromažďovanie údajov a ich následné vyhodnocovanie prostredníctvom štatistického programu Excel. Z dôvodu lepšej prehľadnosti sme vytvorili grafy a tabuľky. V prieskume sme využívali kvalitatívnu a kvantitatívnu analýzu získaných výsledkov. Na spracovanie výsledkov prieskumu sme použili kvalitatívnu a kvantitatívnu metódu.

3.3 Výber a charakteristika prieskumného súboru

Vzhľadom k tomu, že sme chceli získať čo najširší záber respondentov a respondentiek, obrátili sme sa s dotazníkom na spolupracovníkov a spolupracovníčky, spolužiakov a spolužiačky, požiadali sme o vyplnenie známych cez sociálnu sieť. Predpokladali sme, že obeťou sexuálneho obťažovania sa stávajú aj muži, preto sme sa zamerali na oba rody. Zámerom na vytvorenie výskumného súboru bolo zamerať sa na rozličné vekové hľadisko a zamestnanie. Rozoslali sme 100 dotazníkov, vyplnených sa vrátilo 77, to znamená 77 % návratnosť.

Tabuľka 2 Pohlavie respondentov

Pohlavie respondentov a respondentiek		
	počet	%
muž	31	40,26
žena	46	59,74
spolu	77	100,00

Prieskumu sa zúčastnilo 46 žien (59,74%) a 31 mužov (40,260). Oslovení boli pracovníci v rôznych organizáciách v Nitre a v okrese Nitra.

Tabuľka 3 Vek respondentov

Vek respondentov a respondentiek							
20-30		31-40		41-50		51 a viac	
21	27,27 %	26	33,76	23	29,87 %	7	9,09 %

Najviac respondentov a respondentiek bolo vo vekovej kategórii od 31-40 rokov - 26, najmenej vo vekovej kategórii 51 a viac – 7. Vo vekovej kategórii 20-30 rokov bolo 21 respondentov a respondentiek, 41-50 rokov bolo 23 účastníkov a účastníčok prieskumu.

3.4 Časový plán prieskumu

Zber dát sa uskutočnil od februára do marca 2011. Odpovede sa nám vracali späť s vyznačenými odpoveďami vytlačené alebo elektronicky. Po ukončení zberu dát, čo trvalo asi mesiac, sme získané údaje štatistickou metódou sčítavania jednotlivých odpovedí spracovali počítačovým programom Excel a pre lepšiu názornosť vytvorili grafy a tabuľky. Na otázky prieskumu odpovedalo 77 respondentov a respondentiek.

4 Výsledky prieskumu a diskusia

4.1 Analýza výsledkov prieskumu

Dotazníky vyplnilo 77 respondentov pracujúcich v rôznych pozíciách a pracoviskách.

Tabuľka 4 Sledovanie výskytu sexuálneho obťažovania na pracovisku

Stretli ste sa so sexuálnym obťažovaním na pracovisku?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
veľmi často	0	0,00	0	0,00	0,00
často	0	0,00	1	2,17	1,30
občas	5	16,13	11	23,91	20,78
zriedka	12	38,71	19	41,30	40,26
nikdy	14	45,16	15	32,61	37,66
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

Odpoveď veľmi často neuviedol nikto. 1 žena uviedla, že so sexuálnym obťažovaním na pracovisku sa stretla často, občas 5 mužov (16,13%) a 11 žien (23,91%). Zriedka 12 mužov (38,71%) a 19 žien (41,30%). Nikdy sa so sexuálnym obťažovaním na pracovisku nestretlo 14 (45,16%) mužov a 15 žien (32,61%).

Tabuľka 5 Prekážanie rozprávania nevhodných sexuálnych vtipov

Prekáža Vám rozprávanie nevhodných sexuálnych vtipov?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
áno, úplne	0	0,00	3	6,52	3,90
skôr áno	0	0,00	7	15,22	9,09
neviem	3	9,68	15	32,61	23,38
skôr nie	8	25,81	16	34,78	31,17
nie, vôbec	20	64,52	5	10,87	32,47
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

3 ženám (6,52%) veľmi prekáža rozprávanie nevhodných sexuálnych vtipov, muži odpovedali, nie vôbec 20 (64,52%). Skôr áno odpovedalo 7 žien (15,22%) a nevedelo odpovedať 15 žien (32,61%). Skôr nie 8 mužov (25,81%) a 16 žien (34,78%). Nie, vôbec odpovedalo 5 žien (10,87%).

Tabuľka 6 Výskyt rozprávania nevhodných sexuálnych vtipov

Stretávate sa s rozprávaním nevhodných sexuálnych vtipov?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
veľmi často	0	0,00	3	6,52	3,90
často	10	32,26	12	26,09	28,57
občas	11	35,48	15	32,61	33,77
zriedka	10	32,26	16	34,78	33,77
nikdy	0	0,00	0	0,00	0,00
Spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

3 ženy uviedli, že sa veľmi často stretávajú s rozprávaním nevhodných sexuálnych vtipov. Často 10 mužov (32,26%) a 12 žien (26,09%). Občas 11 (35,48%) mužov a 15 žien (32,61%). Zriedka 10 mužov (32,26%) a 16 žien (34,78%).

Tabuľka 7 Prekážanie poznámok o fyzickom vzhľade

Prekážajú vám poznámky o vašom fyzickom vzhľade?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
áno, úplne	0	0,00	1	2,17	1,30
skôr áno	0	0,00	6	13,04	7,79
neviem	3	9,68	7	15,22	12,99
skôr nie	7	22,58	24	52,17	40,26
nie, vôbec	21	67,74	8	17,39	37,66
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

1 žena (2,17%) uviedla, že jej prekážajú poznámky o fyzickom vzhľade. Skôr áno odpovedalo 6 žien (13,04%), nevedelo sa vyjadriť 7 žien (15,22%) a 3 muži (9,68%). Skôr nie uviedlo 7 mužov (22,58%) a 24 žien (52,17%). Vôbec neprekážajú poznámky o fyzickom vzhľade 21 mužom (67,74 %) a 8 ženám (17,39%).

Tabuľka 8 Sledovanie výskytu poznámok o fyzickom vzhľade

Stretávate sa s poznámkami o vašom fyzickom vzhľade?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
veľmi často	0	0,00	2	4,35	2,60
často	0	0,00	1	2,17	1,30
občas	5	16,13	11	23,91	20,78
zriedka	10	32,26	24	52,17	44,16
nikdy	16	51,61	8	17,39	31,17
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

S poznámkami o fyzickom vzhľade sa veľmi často stretávajú 2 ženy (4,35%) a často 1. Občas sa s týmto typom poznámok stretáva 5 mužov (16,13%) a 11 žien (23,91%). Zriedka 10 mužov (32,26%) a 24 žien (52,17%). Nikdy sa s poznámkami o fyzickom vzhľade nestretlo 16 mužov (51,61%) a 8 žien (17,39%).

Tabuľka 9 Obt'azovanie e-mailami so sexuálnou tematikou

Obt'azujú vás e-maily so sexuálnou tematikou?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
áno, úplne	0	0,00	5	10,87	6,49
skôr áno	2	6,45	6	13,04	10,39
neviem	3	9,68	4	8,70	9,09
skôr nie	16	51,61	6	13,04	28,57
nie, vôbec	10	32,26	25	54,35	45,45
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

Na 8 otázku 5 (10,87%) žien odpovedalo, že im úplne prekáža obt'azovanie sexuálnymi e-mailami a skôr áno odpovedalo 6 (13,04%) žien. 31 (67,39%) respondentiek odpovedalo skôr nie alebo nie, vôbec 26 (84,21%) mužov.

Tabuľka 10 Zisťovanie frekvencie zasielania e-mailov so sexuálnou tematikou

Stretávate sa s e-mailami so sexuálnou tematikou?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
veľmi často	0	0,00	0	0,00	0,00
často	2	6,45	11	23,91	16,88
občas	6	19,35	8	17,39	18,18
zriedka	8	25,81	5	10,87	16,88
nikdy	15	48,39	22	47,83	48,05
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

Veľmi často neodpovedal nikto. Často sa so sexuálnymi e-mailami stretávajú 2 muži (6,45%) a 11 žien (23,91%). Občas 6 mužov (19,35%) a 8 (17,39%) žien. Nikdy sa so sexuálnymi e-mailami nestretli 15 muži (48,39%) a 22 žien (47,83%).

Tabuľka 11 Postoje respondentov k nevítanému fyzickému kontaktu na pracovisku

Prekáža vám nevítaný fyzický kontakt na pracovisku?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
áno, úplne	0	0,00	6	13,04	7,79
skôr áno	0	0,00	7	15,22	9,09
neviem	11	35,48	9	19,57	25,97
skôr nie	14	45,16	6	13,04	25,97
nie, vôbec	6	19,35	18	39,13	31,17

Žiadny muž neodpovedal, že mu nevítaný fyzický kontakt na pracovisku prekáža. 6 ženám (16,04%) tento kontakt veľmi prekáža. Skôr nie odpovedalo 14 (45,16%) mužov a 6 (13,04%) žien. Nevítaný fyzický kontakt na pracovisku vôbec neprekáža 6 (19,35%) mužom a 18 ženám (39,13%).

Tabuľka 12 Zisťovanie frekvencie výskytu nevítaného fyzického kontaktu na pracovisku

Stretávate sa s nevítaným fyzickým kontaktom na pracovisku?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
veľmi často	0	0,00	0	0,00	0,00
často	0	0,00	2	4,35	2,60
občas	13	41,94	10	21,74	29,87
zriedka	10	32,26	15	32,61	32,47
nikdy	8	25,81	19	41,30	35,06
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

Muži ani ženy sa s nevítaným fyzickým kontaktom na pracovisku nestretávajú. Často uvádzajú 2 ženy (4,35%). Občasnú frekvenciu uvádza 10 žien (21,74%) a 13 mužov (41,94%). Zriedka sa s týmto problémom na pracovisku stretlo 15 žien (32,61%) a 10 mužov (32,26%). Nikdy sa nestretlo 8 mužov (25,81%) a 19 žien (41,30%).

Tabuľka 13 Sledovanie postojov respondentov a respondentiek k vyvíjaniu nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk

Prekáža vám vyvíjanie nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
áno, úplne	2	6,45	8	17,39	12,99
skôr áno	0	0,00	4	8,70	5,19
neviem	7	22,58	4	8,70	14,29
skôr nie	13	41,94	18	39,13	40,26
nie, vôbec	9	29,03	12	26,09	27,27
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

Na otázku postoja k vyvíjaniu nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk 2 muži (6,45%) a 8 žien (17,39%) odpovedalo, že im úplne prekáža. Skôr áno uviedli 4 ženy (8,70%). Nevedelo sa vyjadriť 7 mužov a 4 ženy. Skôr nie odpovedalo 13 mužov (41,94%) a 18 žien (39,13%). Vyvíjanie nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny cieľ vôbec neprekáža 9 mužom (29,03%) a 12 ženám (26,09%).

Tabuľka 14 Zisťovanie frekvencie vyvíjania nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk na pracovisku

Stretli ste sa na pracovisku s vyvíjaním nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
veľmi často	1	3,23	1	2,17	2,60
často	0	0,00	0	0,00	0,00
občas	6	19,35	2	4,35	10,39
zriedka	11	35,48	13	28,26	31,17
nikdy	13	41,94	30	65,22	55,84
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

Veľmi často sa s vyvíjaním nátlaku stretol 1 muž (3,23%) a 1 žena (2,17%). Často neuviedol nikto. Občas 6 mužov (19,35%) a 2 ženy (4,35%). Zriedka sa s týmto javom stretlo 11 mužov (35,48%) a 13 žien (28,26%). Nikdy sa s vyvíjaním nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk na pracovisku nestretlo 13 mužov (41,94%) a 30 žien (65,22%).

Tabuľka 15 Sledovanie postojov respondentov a respondentiek na zízanie, vyzliekanie očami na pracovisku

Prekáža vám na pracovisku zízanie, vyzliekanie očami?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
áno, úplne	0	0,00	4	8,70	5,19
skôr áno	0	0,00	7	15,22	9,09
neviem	6	19,35	8	17,39	18,18
skôr nie	9	29,03	14	30,43	29,87
nie, vôbec	16	51,61	13	28,26	37,66
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

Táto skutočnosť úplne prekáža 4 ženám (8,70%) a žiadnemu mužovi. Skôr áno 7 ženám (15,22%) a žiadnemu mužovi. Nevedelo odpovedať 6 mužov (19,35%) a 8 žien (17,39%). Skôr nie odpovedalo 9 mužov (29,03%) a 14 žien (30,43%). Zízanie na pracovisku, vyzliekanie očami vôbec neprekáža 16 mužom (51,61%) a 13 ženám (28,26%). Nevedelo odpovedať 6 mužov a 8 žien.

Tabuľka 16 Zisťovanie frekvencie sexuálneho obťažovania vo forme zízania, vyzliekania očami

Stretli ste sa na pracovisku so sexuálnym obťažovaním vo forme zízania, vyzliekania očami?					
odpovede	muži	%	ženy	%	% n
veľmi často	0	0,00	2	4,35	2,60
často	0	0,00	4	8,70	5,19
občas	6	19,35	10	21,74	20,78
zriedka	13	41,94	18	39,13	40,26
nikdy	12	38,71	12	26,09	31,17
spolu	31	100,00	46	100,00	100,00

Veľmi často sa s týmto obťažovaním stretli 2 ženy (4,35%), často 4 ženy (8,70%). Veľmi často a často neuviedol žiadny muž. Občas uviedlo 6 mužov (19,35%) a 10 žien (21,74%). Zriedka 13 mužov (41,94%) a 18 žien (39,13%). Nikdy sa s touto formou sexuálneho obťažovania nestretlo 12 mužov (38,71%) a 12 žien (26,09%).

Tabuľka 17 Psychické a fyzické následky sexuálneho obťažovania

Psychické a fyzické následky sexuálneho obťažovania	
	počet
hnev, zlosť	14
pocit bezmocnosti	2
depresie	4
nechuť chodiť do práce	4
zníženú výkonnosť	2
zhoršenie zdravotného stavu	1

Na 16 otázku, ktorá znela: „Ak som sa stretla/stretol so sexuálnym obťažovaním, spozoroval/a som tieto psychické a fyzické následky“ respondenti a respondentky z uvedených odpovedí vybrali: 14 uviedli hnev, 4 mali depresie a 4 nechut' chodiť do práce, 2 zníženú výkonnosť a u jedného sa prejavil zhoršený zdravotný stav.

Tabuľka 18 Spôsoby obrany pred sexuálnym obťažovaním

Spôsoby obrany pred sexuálnym obťažovaním	
	počet
verbálna obrana	14
fyzická obrana	6
sťažnosť nadriadenému	2
kompromitácia útočníka v kolektíve	0
odchod z pracoviska	0
legislatívna sťažnosť	0

V 17 otázke odpovedali 14 (18,18 %), že použili verbálnu obranu, fyzickú obranu 6 (7,70 %) a sťažnosť nadriadenému uplatnili 2 (2,60%). Kompromitáciu útočníka v kolektíve, odchod z pracoviska alebo podanie legislatívnej sťažnosti respondenti a respondentky neuviedli. Predpokladali sme, že najčastejšou formou obrany bude verbálna forma, čo sa nám aj potvrdilo.

4.2 Zhrnutie výsledkov prieskumu

V empirickej časti bakalárskej práce sme sledovali výskyt, formy sexuálneho obťažovania na pracovisku a postoje respondentov a respondentiek. Dotazník správne vyplnilo 77 respondentov a respondentiek – 31 mužov a 46 žien. Najviac respondentov – 26 (33,76 %) bolo vo vekovej kategórii 31 – 40 rokov.

V položke 3 muži uviedli, že sa na pracovisku iba občas alebo zriedka stretli so sexuálnym obťažovaním (5 alebo 12 respondentov). 11 (23,91 %) žien sa občas stretlo so sexuálnym obťažovaním, zriedka – 19 (41,30 %) a nikdy 15 (32,61 %). Možnosť odpovede veľmi často nikto neuviedol. Rozprávanie sexuálnych vtipov neprekáža mužom, úplne prekáža 3 (6,52 %) ženám. U žien najviac odpovedí – 16 (34,78%), sme získali v odpovedi skôr nie, u mužov najviac odpovedí bolo nie, vôbec – 20 (64,52 %). Odpovede na zisťovanie frekvencie rozprávania sexuálnych vtipov (položka 5) boli často 10 mužov (32,26 %) a 12 žien (6,52 %). Zriedka sa s rozprávaním nevhodných sexuálnych vtipov stretáva 10 mužov (32,26 %) a 16 žien (34,78 %). Odpoveď nikdy neuviedol žiaden

respondent alebo respondentka. V položke 6, v ktorej sme zisťovali, či respondentom a respondentkám prekážajú poznámky o ich fyzickom vzhľade, áno úplne odpovedala 1 žena (2,17 %), žiadny muž. Skôr nie odpovedali 7 muži (22,58 %) a až 24 žien (52,17 %). Vôbec táto forma sexuálneho obťažovania neprekáža 21 mužom (67,74 %) a 8 ženám (17,39 %). Položka 7 bola zameraná na zistenie výskytu poznámok o fyzickom vzhľade. S poznámkami o fyzickom vzhľade sa často stretávajú 2 ženy (4,35 %), občas 5 muži (16,13 %) a 11 žien (23,91 %). Zriedka sa stretáva 10 mužov (32,26 %) a 24 žien (52,17 %). Nikdy sa s touto formou sexuálneho obťažovania nestretlo 16 mužov (51,61 %) a 8 žien (17,39 %). Na 8 položku, či ich obťažujú e-maily so sexuálnou tematikou 5 žien odpovedalo áno, úplne a 6 (13,04 %) skôr áno. Skôr nie odpovedali 16 muži (51,61 %) a 6 žien (13,04 %). E-maily so sexuálnou tematikou vôbec neobťažujú 10 mužov (32,26 %) a až 25 žien (54,35 %). Tento výsledok môže mať súvislosť s odpoveďami na otázku v ďalšej položke (9), kde sme zisťovali výskyt e-mailov so sexuálnou problematikou, kde 48,05 % všetkých respondentov a respondentiek uviedlo, že nikdy nedostali e-mail tohto charakteru. Postoje k nevítanému fyzickému kontaktu sme zisťovali v položke 10. 6 ženám (13,04 %) veľmi prekáža, 7 (15,22 %) skôr prekáža, ale neodpovedal žiadny muž. Skôr neprekáža odpovedalo 14 (45,16 %) mužov a 6 žien (13,04 %). Vôbec neprekáža 6 mužom (19,35 %) a 18 ženám (39,13 %). V položke 11 29,87 % respondentov a respondentiek uviedlo, že sa občas stretli na pracovisku s nevítaným fyzickým kontaktom. Zriedka uviedlo 32,47 % a nikdy 35,06 % všetkých zúčastnených. V položke 12 2 muži (6,45 %) a 8 žien (17,39 %) uviedlo, že im veľmi prekáža vyvíjanie nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk. Nevedelo odpovedať 14,29 % zúčastnených. Skôr nie odpovedalo 13 mužov (41,94 %) a 18 žien (39,13 %), čo predstavuje spolu 40,26 %. Vyvíjanie nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk 9 mužom (29,03 %) a 12 ženám (26,09 %) – 27,27 % všetkých sledovaných. Ako vyplýva z odpovedí na ďalšiu otázku (položka 13) sa veľmi často stretlo s nátlakom 2,60 %, 10,39 % sa občas stretlo s nátlakom, zriedka 31,17 % všetkých oslovených. 55,84 % oslovených sa s nátlakom s cieľom dosiahnuť sexuálny styk nikdy nestretlo. Podľa odpovedí na otázku v položke 14 mužom neprekáža zízanie, vyzliekanie očami, preferovali odpovede skôr nie - (29,03 %) a nie, vôbec – 16 (51,61 %). Ženy odpovedali áno, úplne prekáža 4 (8,70 %) a skôr áno 7 (15,22 %) Skôr nie odpovedalo 14 žien (30,43 %) a nie, vôbec 13 žien (28,26 %). Na otázku 15, či sa na pracovisku stretli s obťažovaním vo forme zízania, vyzliekania očami 2,60 % zúčastnených odpovedalo veľmi často, občas 20,78 %, zriedka 40,26 %. Nikdy sa s týmto obťažovaním nestretlo

31,17 % opýtaných. V položke 16 respondenti a respondentky si z určených odpovedí mohli vybrať, aké psychické a fyzické následky na nich zanechalo sexuálne obťažovanie na pracovisku. Z vybraných odpovedí uviedli hnev, depresie, nechut' chodiť do práce. V 17 položke zúčastnení uviedli, že pred sexuálnym obťažovaním na pracovisku sa bránili verbálne, menej fyzicky a 2 podaním sťažnosti nadriadenému.

4.3 Diskusia

Prieskumu v empirickej časti práce sa zúčastnilo 77 respondentov – 31 mužov (40,26 %) a 46 žien (59,74 %). Odpovedali na 17 otázok, v ktorých sme sledovali frekvenciu a postoje k sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku. V záujme zistenia, aký postoj zaujímajú muži a ženy, sledovali sme aj pohlavie. Výskyt sexuálneho obťažovania na pracovisku sme sledovali položkami 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15. Postoje mohli vyjadriť v položkách 4, 6, 8, 10, 12, 14. V položke 16 sme zisťovali, aké psychické a fyzické následky sexuálneho obťažovania respondenti a respondentky pociťujú. V položke 17 sa mohli vyjadriť k tomu, aké formy obrany pred sexuálnym obťažovaním využili.

Podľa záverov výskumov Holubovej (2007c, s. 20) celková senzibilita spoločnosti na sexuálne obťažovanie je nízka. Podľa nej prevažujúcim názorom slovenskej spoločnosti je ľahostajnosť voči sexuálnemu a šikanóznemu obťažovaniu. Môžeme zhodne s Holubovou skonštatovať, že aj v našom prieskume sa prejavila vysoká ľahostajnosť k rôznym formám sexuálneho obťažovania. Aj u žien sa zistila nejednoznačnosť v posudzovaní čo je a čo nie je sexuálne obťažovanie. Podľa záverov nášho prieskumu môžeme konštatovať, že respondentky sú citlivejšie na prejavy sexuálneho obťažovania fyzického charakteru. Zistili sme, že zo vzorky 77 respondentov a respondentiek aspoň jeden typ sexuálneho obťažovania zažili všetky respondentky a respondenti.

Sledovali sme, či respondenti a respondentky sa stretli so sexuálnym obťažovaním na pracovisku. Podľa výsledkov výskumu Holubovej (2007) 61 % respondentov a respondentiek sa stretlo so sexuálnym obťažovaním. Podľa výsledkov nášho prieskumu na vzorke 77 respondentov a respondentiek sa so sexuálnym obťažovaním na pracovisku sa často stretlo 1,30 %, občas 20,78 %, zriedka 40,26 %. Nikdy sa s ním nestretlo 37,66 %. Môžeme skonštatovať, že so sexuálnym obťažovaním na pracovisku sa stretlo 62,34 % našich respondentov a respondentiek.

V čiastkovom ciele sme sledovali, ktoré z typov verbálneho a neverbálneho sexuálneho obťažovania na pracovisku majú na pracovisku najnižšiu a najvyššiu

frekvenciu. Veľmi často sa na pracovisku vyskytuje rozprávanie nevhodných sexuálnych vtipov (3,90 %), poznámky o fyzickom vzhľade v 1,30 %, e-maily so sexuálnou tematikou sú to v 6,49 %, vyvíjanie nátlaku na pracovisku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk v 2,60 %, zízanie sa vyskytlo v 2,60 %. Všetci respondenti sa na pracovisku stretli s rozprávaním sexuálnych vtipov. Respondenti a respondentky uviedli, že na pracovisku sa nikdy nestretli s poznámkami o fyzickom vzhľade – 31,17 %, e-maily so sexuálnou problematikou nikdy nedostalo 48,05 %, s nevítaným fyzickým kontaktom sa nestretlo 35,06 %, a 55,84 % sa na pracovisku nikdy nestretlo s vyvíjaním nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk.

V ciele 2 sme zisťovali, či respondenti a respondentky využili možnosť obrany pred sexuálnym obťažovaním. Prieskumom sme zistili, že 14 respondenti a respondentky (18,18 %) použilo voči útočníkovi verbálnu obranu, 6 (7,70 %) aj fyzickú obranu a 2 volili možnosť sťažnosti nadriadenému (2,60 %). Zistili sme, že respondenti a respondentky viac využívajú verbálnu obranu proti sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku.

V treťom ciele sme sledovali ako sexuálne obťažovanie na pracovisku vplýva na psychické a fyzické zdravie obete. Podľa Marsha (2009) je najčastejším následkom sexuálneho obťažovania depresia. V našej prieskumnej vzorke sme zistili, že najviac pociťovali hnev, zlosť (18,18 %), pocit bezmocnosti (2,60 %), nechúť chodiť do práce – 5,19 %, zníženú výkonnosť v 2 prípadoch (2,60 %). Zhoršenie zdravotného stavu uviedla jedna respondentka (1,30 %). Depresie uviedli 4 respondentky a respondenti (5,19 %). Zistené výsledky sú zhodné aj s výskumami odborníkov, ktoré sme uviedli v teoretickej časti práce.

Podľa nášho prieskumu v 12 položke zisťovania postojov k sexuálnemu nátlaku respondenti a respondentky zaujímajú ľahostajný postoj. Nátlak prekáža 2 (6,45 %) mužom a 8 (17,39 %) ženám, vôbec neprekáža 9 (29,03 %) mužom a 12 (26,09 %) ženám. V budúcnosti by bolo vhodné venovať pozornosť zisteniu dôvodov vzniku postoja. Podobne nevítaný fyzický kontakt na pracovisku neprekáža 6 (19,35 %) mužom a až 18 (39,13 %) ženám.

4.4 Návrhy a odporúčania pre etickú prax

Zamestnávateľia môžu začať vytvorením interných predpisov o neprípustnosti takéhoto správania, preškolením svojich pracovníkov o problematike diskriminácie a sexuálneho obťažovania na pracovisku, ustanovením dôvernícov, na ktorých sa obeť

sexuálneho obťažovania môže obrátiť o pomoc pri riešení svojho problému. Zapracovaním problematiky sexuálneho obťažovania na pracoviskách Etických kódexov a organizačných poriadkov všetci zamestnanci budú informovaní o porušení etických a mravných noriem pracoviska, ktoré nie je tolerované. Zamestnávateľia majú zodpovednosť za vytváranie podmienok, v ktorých sa nebude vyskytovať a rozhodne sa nebude tolerovať sexuálne obťažovanie, ani iné obťažovanie na pracovisku. Zaručia tak plnú bezpečnosť a ochranu zdravia zamestnancov, študentov, zákazníkov, klientov na svojich pracoviskách. V organizačnom poriadku alebo etickom kódexe by nemalo chýbať definovanie sexuálneho obťažovania a jeho rôznych foriem, určenie konkrétnej osoby, ktorá bude vykonávať funkciu poradcu / poradkyne v tejto oblasti a podieľať sa na prešetrovaní jednotlivých prípadov sexuálneho obťažovania a určenie presných krokov, ktoré budú nasledovať, ak sa na pracovisku objaví podozrenie alebo obvinenie týkajúce sa sexuálneho obťažovania vrátane spôsobu vyodenia zodpovednosti.

Dôraz sa kladie na prevenciu diskriminácie a rodovej nerovnosti. Z preventívnych opatrení veľký význam kladieme na informovanosť verejnosti o problematike. Veľkú úlohu v tejto oblasti zohráva Združenie žien Slovenska. Preventívne opatrenia by mali zahŕňať tréning, vzdelávanie, ako aj vylepšenie priestorov pracoviska, administratívnych a pracovných praktík.

Na individuálnej úrovni sa odporúča obetiam jasne sproblematizovať nevítané sexuálne správanie a uvedomiť si prepojenie takéhoto správania voči nim a ich kvality práce, pracovného postupu a možných psychosomatických ťažkostí v dôsledku skúseností so sexuálnym obťažovaním.

Záver

Predkladaná bakalárska práca s názvom Postoje k sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku bola zameraná na sledovanie prejavov sexuálneho obťažovania a postojov respondentov a respondentiek k týmto prejavom. Cieľom práce bolo zistiť frekvenciu sexuálneho obťažovania na pracovisku a postoje k sexuálnemu obťažovaniu.

Práca mala teoreticko-empirický charakter. V teoretickej časti sme sa zamerali na definovanie základných pojmov. Sexuálne obťažovanie v práci je podľa rôznych odborných zdrojov stav, keď dochádza k akejkoľvek forme verbálneho, neverbálneho alebo fyzického konania sexuálnej povahy a to pri prístupe k zamestnaniu, výkonu povolania alebo odbornej príprave. K nemu dochádza v mieste vykonávanej práce a ktorého zámer alebo dôsledok vedie k porušeniu dôstojnosti osoby, alebo vytvára zastrahujúce, nepriateľské, zahanbujúce, ponižujúce, urážajúce alebo znepokojujúce prostredie. Definíciu sexuálneho obťažovania sme sa venovali aj študovaním antidiskriminačného zákona z roku 2008, ktorý definuje sexuálne obťažovanie ako „verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zastrahujúce, ponižujúce, zneuct'ujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie.“ Postoje osôb k sexuálnemu obťažovaniu sa odlišujú podľa ich osobnostných predpokladov a vplyvajú na ne aj vonkajšie okolnosti. Sexuálne obťažovanie v pracovných vzťahoch má rôzne verbálne a neverbálne formy. Prejavuje sa nevhodnými verbálnymi vyjadreniami, fyzickým kontaktom, neprijemným sledovaním osôb. Jeho najkrajnejšou formou je znásilnenie. V podkapitole 1.4 sme sa venovali zisťovaniu psychických a fyzických následkov, ktoré vznikajú v dôsledku sexuálneho obťažovania. Podľa autora Marsh je najčastejším dôsledkom depresia, u iných prevláda nechut' chodiť do práce. Často sa vyskytujú fyzické prejavy ako nechutenstvo alebo prejedanie sa, bolesti hlavy a podobne. V ďalšej časti práce sme sa venovali zhrnutiu poznatkov o možnostiach obrany obetí sexuálneho obťažovania. Autori odporúčajú dôrazne útočníkovi oznámiť, že táto forma kontaktu je neprijateľná a podniknúť kroky k zamedzeniu možností a príležitostí na ďalšie sexuálne obťažovanie. Okrem týchto možností obeť môže podať sťažnosť priamemu nadriadenému útočníka alebo požiadať o svoju ochranu legislatívnou formou. Autori zhodne zdôrazňujú, že obeť sexuálneho obťažovania nesmie trpieť pocitom viny, že svojim správaním dala možnosť útočníkovi na sexuálne obťažovanie.

Témou práce je sexuálne obťažovanie na pracovisku a z toho dôvodu sme pozornosť venovali skúmaniu, nakoľko práve zamestnávateľia zabraňujú vzniku sexuálneho obťažovania v práci. Zamerali sme sa na význam etických kódexov na pracovisku. Zistili sme, že viaceré firmy majú vo svojich etických kódexoch zapracovanú aj ochranu pracovníkov a pracovníčok pred sexuálnym obťažovaním a uvádzajú aj možnosti, komu a kde podať sťažnosť, ak k tomuto správaniu prišlo a zabezpečia jeho odstránenie.

V empirickej časti práce sme sa zamerali na zistenie výskytu sexuálneho obťažovania na pracovisku a postojov k sexuálnemu obťažovaniu. Na vyhodnotenie výsledkov prieskumu sme použili kvalitatívnu a kvantitatívnu metódu. Výsledky uvádzame v tabuľkách a grafoch. Podľa výsledkov výskumu Holubovej (2007) 61 % respondentov a respondentiek sa stretlo so sexuálnym obťažovaním na pracovisku. Podľa výsledkov prieskumu sme zistili, že v našej prieskumnej vzorke 77 respondentov a respondentiek sa 62,34 % stretlo so sexuálnym obťažovaním na pracovisku. Na začiatku sme predpokladali, že respondenti a respondentky sa na pracovisku stretli so sexuálnym obťažovaním a túto skutočnosť sme prieskumom potvrdili. Zisťovali sme, či respondenti hľadali možnosť obrany pred sexuálnym obťažovaním a zisťovali sme formy, ktoré použili. Zistili sme, že najčastejšia forma obrany bolo verbálne vyjadrenie nesúhlasu, menej často fyzická obrana. Výsledky prieskumu potvrdili výsledky prieskumu Marsha, keď sme zistili, že respondenti a respondentky ako najčastejší následok sexuálneho obťažovania uvádzali depresiu. V závere môžeme skonštatovať, že ciele práce empirickej časti práce sa prieskumom potvrdili.

Sexuálne obťažovanie na pracovisku je pomerne rozšírené a tolerované. Je potrebné venovať pozornosť predchádzaniu tejto forme neetického správania. V spoločnosti je nutné znižovať hranice tolerancie a nedovoliť, aby verbálne sexuálne obťažovanie prerástlo do fyzického.

Zoznam použitej literatúry

- Aj takto vyzerá sexuálne obťažovanie.* [Online]. [cit. 2010-05-05]. Dostupné na internete: <<http://zena.atlas.sk/sluzby/tlac/aj-takto-vyzera-sexualne-obtazovanie/>>
- AGAFONOVÁ, M. 2007. *Podnikateľská etika*. Košice : TU, 2007. 43 s. ISBN neuvedené. [Online]. [cit. 2010-05-05]. Dostupné na internete: <<http://www.tuke.sk/ksv>>
- Antidiskriminačný zákon, všeobecné informácie.* Ústredný portál verejnej správy, 2008, s. 1. [Online]. [cit.2010-03-15]. Dostupné na internete: <<http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=39&aid=881>>
- DEVITO, J. A. 2001. *Základy mezilidské komunikace*. Praha : Grada, 2001. 420 s. ISBN 80-7169-988-8.
- Etický kódex Bratislavskej vodárenskej spoločnosti.* [Online]. [cit. 2010-06-05]. Dostupné na internete: <www.bvsas.sk/section/.../Eticky-kodex/default.aspx>
- Etický kódex VÚB.* [Online]. [cit. 2010-06-05]. Dostupné na internete: <www.vub.sk/files/sekundarna-navigacia/o.../eticky_kodex.pdf>
- FOUCAULT, M. 2003. *Dějiny sexuality III. Péče o sebe*. Praha : Herrmann a synové , 2003. 326 s. ISBN: neuvedené.
- HARTL, P. 2004: *Stručný psychologický slovník*. Praha : Portál, 2004. 312 s. ISBN: 80-7178-803-1.
- HOLUBOVÁ, B. 2007a. *Sexuálne obťažovanie na pracovisku ako forma diskriminácie a rodovo podmieneného násillia*. In: Rodina a práca. ISSN: 1336-7153. 2007, č. 4, s. 5-42.
- HOLUBOVÁ, B. a kol. 2008: *Reprezentatívny výskum výskytu a skúseností žien páchanom na ženách (VAW) na Slovensku*. Záverečná správa VÚ 2224. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2008, s. 1-122. [Online]. [cit 2010-05-03]. Dostupné na internete: <<http://www.sspr.gov.sk/texty/file/vyskum/2008>>
- HOLUBOVÁ, B. 2007b. *Interferencia šikanovania a sexuálneho obťažovania žien na pracovisku*. [Online]. [cit 2010-04-05]. Dostupné na internete: <http://www.sspr.gov.sk/texty/File/Crowne_Plaza/prezentacie/Holubova/Holubova.pps>
- HOLUBOVÁ, B. 2007c. *Sexuálne a šikanózne obťažovanie žien na pracovisku. Prienik do reprezentatívnych dát, prípadové štúdie a prevencia*. Záverečná správa VÚ 2219. Bratislava : IPVPaR, 2007. 89 s. [Online]. [cit 2010-06-02]. Dostupné na internete: <www.gender.gov.sk/index.php?id=485&lang=sk&sID...>

- CHALOUPKOVÁ, M. 2008. *Sexuálne obťažovanie na pracovisku: zbytočný rozruch alebo (konečne) pomenovaná realita?* [Online]. [cit 2010-03-13]. Dostupné na internete: <<http://www.rodovy-pristup.bozp.gov.sk/pages/File/Crowne%20Plaza/Chaloupkova.pps>. >
- CHMELÍK, J. 2003. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha : Portál, 2003. 199 s. ISBN: 80-7178-739-6.
- KOŠŤÁLOVÁ, M. 2010. *Lidská sexualita*. [Online]. [cit 2010-05-30]. Dostupné na internete: <http://www.zdrave.cz/magazin/relaxace-a-zdravi-9/lidska-sexualita-616>
- KUBÁNI, V. 2008. *Analýza výskytu negatívnych prejavov správania na pracovisku*. Prešov : FHPV PU, 2008, s 1-87. [Online]. [cit 2010-02-20]. Dostupné na internete <http://www.pulib.sk/elpub2/FHPV/Kubani4/pdf_doc/kubani.pdf>
- MACEKOVÁ, J. 2007. *O obťažovaní trochu inak*. [Online]. [cit 2010-05-29]. Dostupné na internete: <<http://baratno.com/sk/view.php?arclid=2007022501>>
- MAGUROVÁ, Z. 2008. *Sexuálne obťažovanie*. [Online]. [cit 2010-04-08]. Dostupné na internete: <<http://www.diskiminacia.sk/?q=node669>>
- MARKOVÁ, D. 2007a. *Predmanželská sexualita v kontextoch sexuálnej diverzibility a variability*. Bratislava : Regent, 2007. 246 s. ISBN: 978-80-88904-59-5.
- MARKOVÁ, D. 2007b. *Diskurzy o sexualite a konštruovanie sexuálnych biografii*. In: Sborník z kongresu Pardubice 2006. [Online]. [cit 2010-05-26]. Dostupné na internete:<<http://www.planovanirodiny.cz/rservice.php?akce=tisk&cislocianku=2007012701>>
- MARKOVÁ, D. 2008. *Metodologické, obsahové a formálne aspekty diplomových, bakalárskych a ŠVOČ prác*. Nitra : Garmond, 2008. 144 s. ISBN 978-80-89148-40-0.
- MARSH, J. a kol.2009. Prevalence of workplaceabuse and sexual harassment among female faculty and staff. In *J. occup. Health*. 51, 2009, 4, s. 314-22. [Online]. [cit 2010-08-03]. Dostupné na internete: <<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/PubMed>>
- Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2009 – 2012*. [Online]. [cit 2010-04-08]. Dostupné na internete: <[https://lt.justice.gov.sk/\(S\(w2flba45trb4kifcw1gu2num\)\)/Attachment/Materi%C3%A11.doc?instEID=60&attEID=7566&docEID=46239&matEID=1201&langEID=1&tStamp=20090309132717543](https://lt.justice.gov.sk/(S(w2flba45trb4kifcw1gu2num))/Attachment/Materi%C3%A11.doc?instEID=60&attEID=7566&docEID=46239&matEID=1201&langEID=1&tStamp=20090309132717543)>
- NAZERE-AGA, I. 1999. *Nenechte sebou manipulovat*. Praha : Portál, 1999. 261 s. ISBN: 80-7367-049-6.

NOVÁK, T. – KUDLÁČKOVÁ, Y. 2006. *Asertivní žena*. Praha : Grada, 2006. 119 s. ISBN: 80-247-0453-6.

PAČAIOVÁ, H. 2005. *Prevenca násilia a obťažovania na pracovisku*. [Online]. [cit 2010-05-30]. Dostupné na internete:

<<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yItiXzNpcVsJ:osha.europa.eu/en>

POLÁKOVÁ, E. 2004. Etika osobnosti a orientácia na hodnoty. In: *Osobnostná etika a etická výchova*. Nitra : FF UKF, 2004. 145-153 s. ISBN 80-8050-789-9.

RAJZINGER, J. 2008. *Sexuálne obťažovanie alebo sexuálny harassment*. [Online]. [cit 2010-03-05]. Dostupné na internete:

<http://www.ozchsr.sk/index.php?option=com_content&task=view&id=70&Itemid=25>

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva. [Online]. [cit 2010-04-05]. Dostupné na internete: <<http://www.snslp.sk/>>

SIERRA, J.J. 2008. Brand Response-Effects of Perceived Sexual Harassment in the Workplace. In *J. of Bus. Manag.* 1.4.2008, s. 1-21. [Online]. [cit. 2010-04-21]. Dostupné na internete: <<http://www.allbusiness.com/legal/labor-employment-law/discrimination/13483155-1.html>>

SOLLÁROVÁ, E. – SZABÓ, I. – ŠTEPANOVIČ, M. 1992. *Vybrané kapitoly zo sociálnej psychológie*. Nitra : PF 1992. 136 s. ISBN: 80-85283-86-2.

SOLLÁROVÁ a kol. 2002: *Sociálna psychológia*. Nitra : FSv UKF, 2002. 270 s. ISBN: 80-8050-579-9.

VOHLÍDALOVÁ, M. 2009: Zkušenosti studujících se sexuálním obtěžováním na vysoké škole. In Marková, D. (ed.): *Sexualities III*. Nitra : UKF, 2009. 31 s. ISBN: 978-80-8094-608-1.

WILLNESS, CH. R., STEEL, P., LEE, K. 2007. A Meta-analysis of the Antecedents and Consequences of a Workplace Sexual Harassment. In: *Personnel Psychology*, 60, 1, 127-162. [Online]. [cit. 2010-04-21]. Dostupné na internete <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1744-6570.2007.00067.x/>>

Zákon č. 365/2005 Z.z: *Zákon o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)* [Online]. [cit 4.5.2010]. Dostupné na internete <<http://portal.gov.sk/Portal/sk/Default.aspx?CatID=39&aid=881>>

Zákon č. 85/2008 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní a o ochrane pred diskrimináciou v niektorých oblastiach a o zmene

a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 539/2005 Z. z. a zákona č. 326/2007 Z.z., ktorý bol prijatý 4.2.2008 a účinný od 1. apríla 2008. [Online]. [cit 2010-03-16]. Dostupné na internete: <<http://www.zbierka.sk/zz/predpisy/default.aspx?PredpisID=208061&FileName=zz2008-00085-0208061&Rocnik=2008>>

PRÍLOHY

Zoznam príloh

Príloha A: Dotazník k empirickej časti práce.

Príloha B: Grafy k empirickej časti práce.

Príloha C: CD – bakalárska práca v elektronickej forme.

Príloha A

Dotazník o názoroch a postojoch na sexuálne obťažovanie na pracovisku.

Vážení respondenti,

som študentkou Katedry všeobecnej a aplikovanej etiky FF UKF v Nitre. Prosím o vyplnenie anonymného dotazníka, ktorého výsledky budú spracované v bakalárskej práci na tému: Postoje k sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku. Sexuálne obťažovanie definujeme ako: „verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zastrahujúce, ponižujúce, zneuct'ujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie.“ (Zákon č. 85/2008 Z.z.)

Za vyplnenie dotazníka ďakujeme.

Iveta Šmidová

1. Dotazník vyplnil/a:
 - muž
 - žena
2. Vek:

Podľa Vás vhodnú odpoveď vyznačte zakrúžkovaním.

3. **Stretli ste sa na pracovisku so sexuálnym obťažovaním?**
 - A veľmi často
 - B často
 - C občas
 - D zriedka
 - E nikdy
4. **Prekáža vám rozprávanie nevhodných sexuálnych vtipov?**
 - A áno, úplne
 - B skôr áno
 - C neviem
 - D skôr nie
 - E nie, vôbec
5. **Stretávate sa s rozprávaním nevhodných sexuálnych vtipov?**
 - A veľmi často
 - B často
 - C občas
 - D zriedka
 - E nikdy

- 6. Prekážajú vám poznámky o vašom fyzickom vzhľade?**
A áno, úplne
B skôr áno
C neviem
D skôr nie
E nie, vôbec
- 7. Stretávate sa s poznámkami o vašom fyzickom vzhľade?**
A veľmi často
B často
C občas
D zriedka
E nikdy
- 8. Obťažujú vás nevyžiadané e-maily so sexuálnou tematikou?**
A áno, úplne
B skôr áno
C neviem
D skôr nie
E nie, vôbec
- 9. Stretávate sa s e-mailami so sexuálnou tematikou?**
A veľmi často
B často
C občas
D zriedka
E nikdy
- 10. Prekáža vám nevítaný fyzický kontakt na pracovisku?**
A áno, úplne
B skôr áno
C neviem
D skôr nie
E nie, vôbec
- 11. Stretávate sa s nevítaným fyzickým kontaktom na pracovisku?**
A veľmi často
B často
C občas
D zriedka
E nikdy
- 12. Prekáža vám vyvíjanie nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk?**
A áno, úplne
B skôr áno
C neviem
D skôr nie
E nie, vôbec

13. Stretli ste sa na pracovisku s vyvíjaním nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk?

- A veľmi často
- B často
- C občas
- D zriedka
- E nikdy

14. Prekáža vám na pracovisku zízanie, vyzliekanie očami?

- A áno, úplne
- B skôr áno
- C neviem
- D skôr nie
- E nie, vôbec

15. Stretli ste sa na pracovisku so sexuálnym obt'azovaním vo forme zízania, vyzliekania očami?

- A veľmi často
- B často
- C občas
- D zriedka
- E nikdy

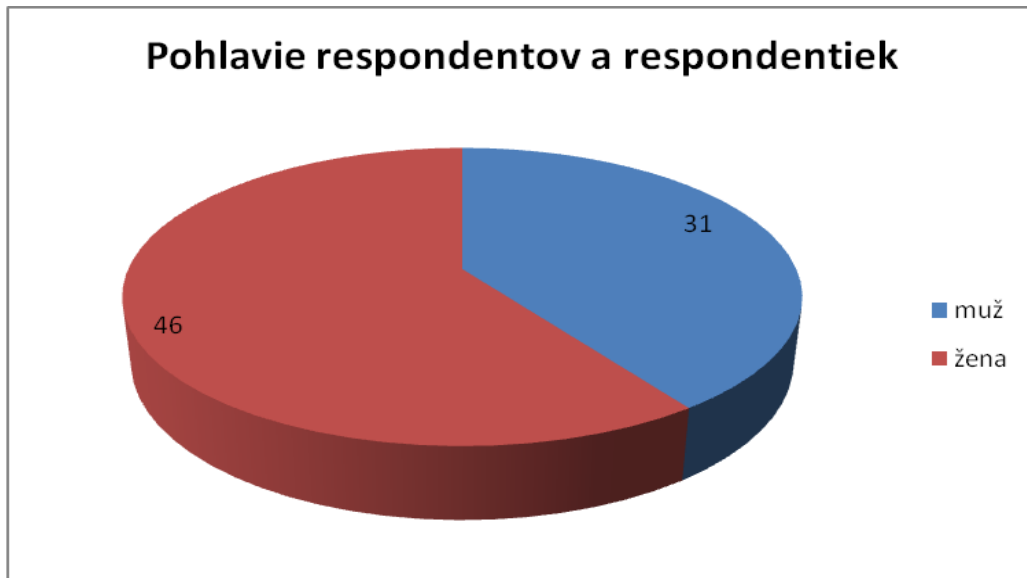
16. Ak som sa stretol/a so sexuálnym obt'azovaním, spozoroval/a som tieto fyzické a psychické následky:

- Hnev, zlosť
- Pocit bezmocnosti, smútok
- Depresie
- Nechuť chodiť do práce
- Zníženú výkonnosť
- Zhoršenie zdravotného stavu
- Iné, uveďte:.....

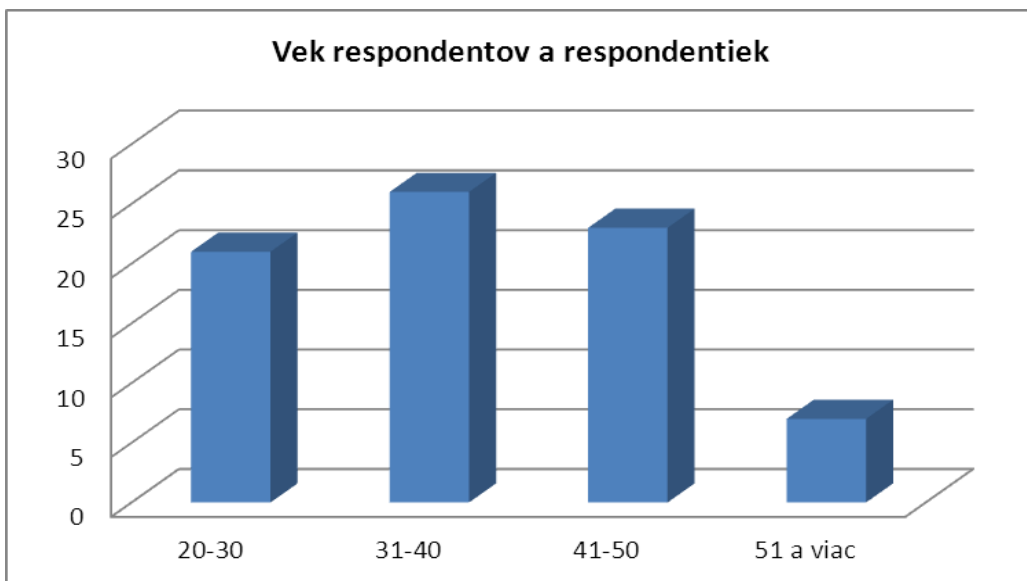
17. Keď som sa stretol/a so sexuálnym obt'azovaním, uplatnil/a som tieto spôsoby obrany:

- Verbálna obrana
- Fyzická obrana (zaucho, odstrčenie)
- Sťažnosť nadriadenému pracovníkovi
- Kompromitácia útočníka v kolektíve
- Odchod z pracoviska
- Legislatívna sťažnosť
- Iné, uveďte:
-

Graf 1 Pohlavie respondentov a respondentiek

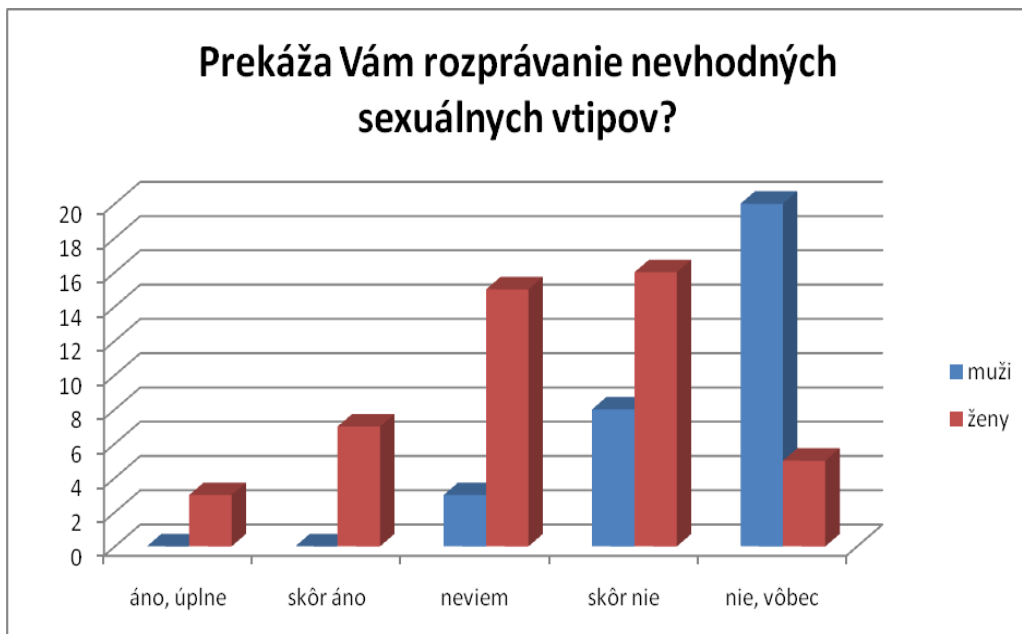
Graf 2 Vek respondentov a respondentiek

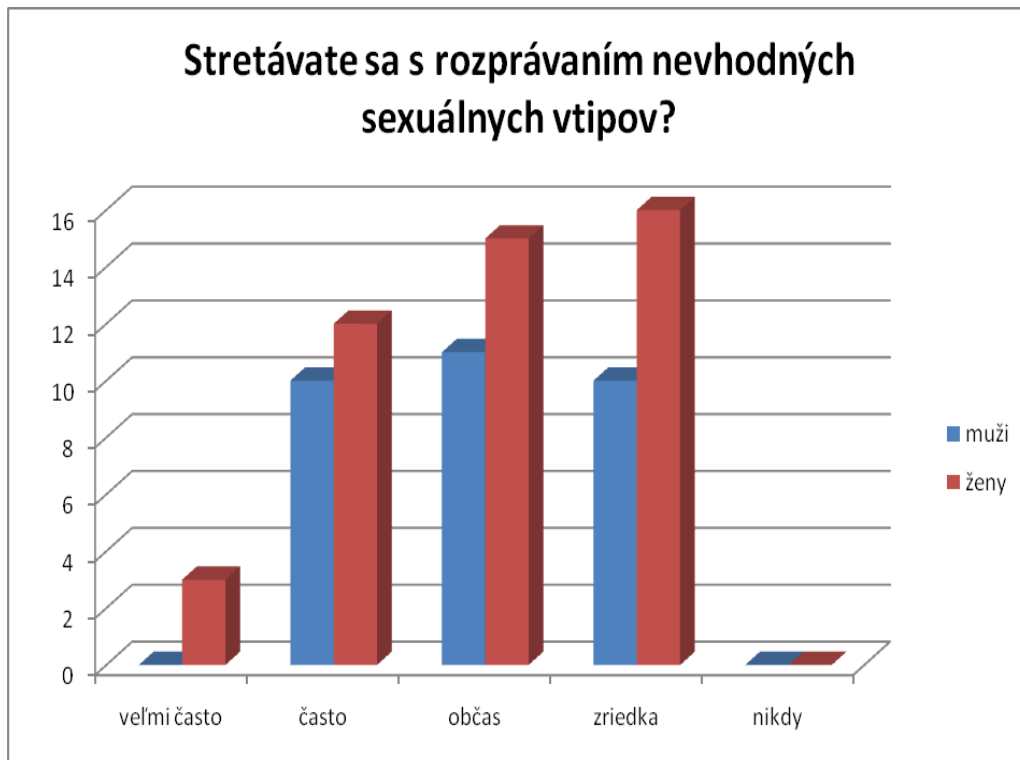
Graf 3 Zist'ovanie výskytu sexuálneho obt'azovania na pracovisku

Graf 4 Zist'ovanie postojov k rozprávaniu nevhodných sexuálnych vtipov

Graf 5 Zisťovanie frekvencie rozprávania nevhodných sexuálnych vtipov na pracovisku

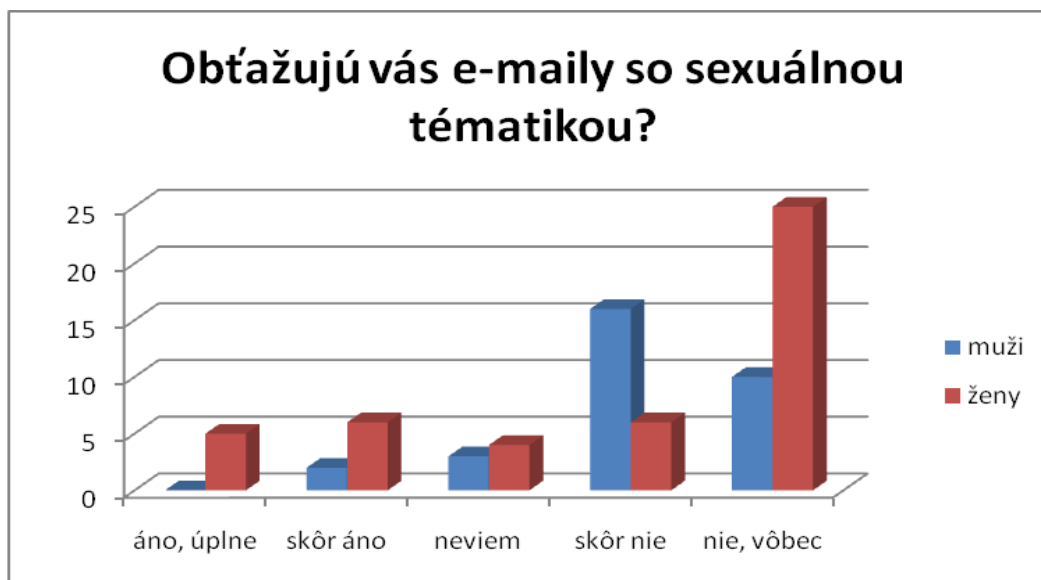
Graf 6 Zisťovanie postojov k nevhodným poznámkam o fyzickom vzhľade

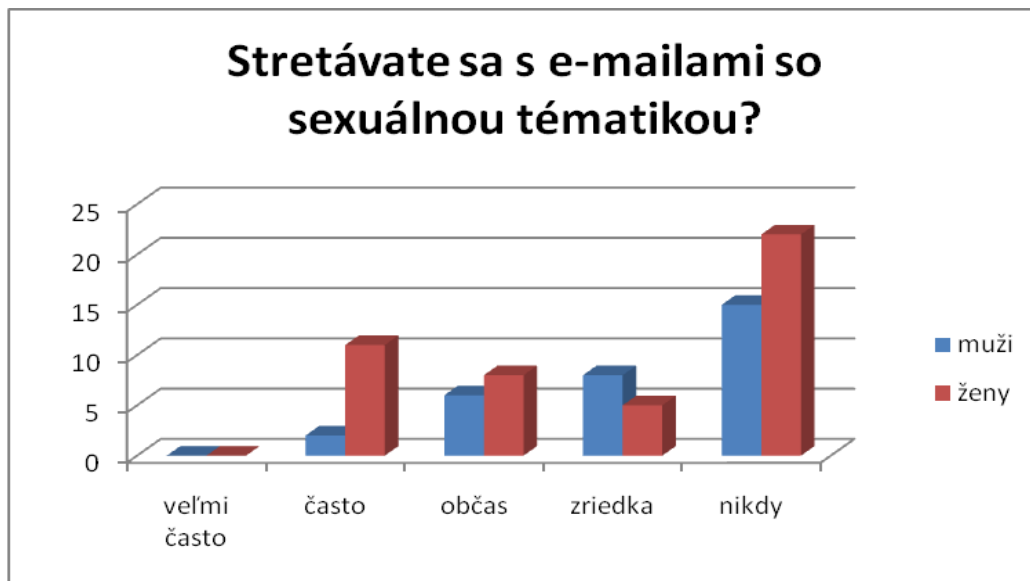
Graf 7 Zisťovanie frekvencie poznámok o fyzickom vzhľade

Graf 8 Sledovanie postojov k obťažovaniu e-mailami so sexuálnou tématikou

Graf 9 Zisťovanie výskytu e-mailov so sexuálnou tematikou

Graf 10 Zisťovanie postojov k nevítanému fyzickému kontaktu na pracovisku

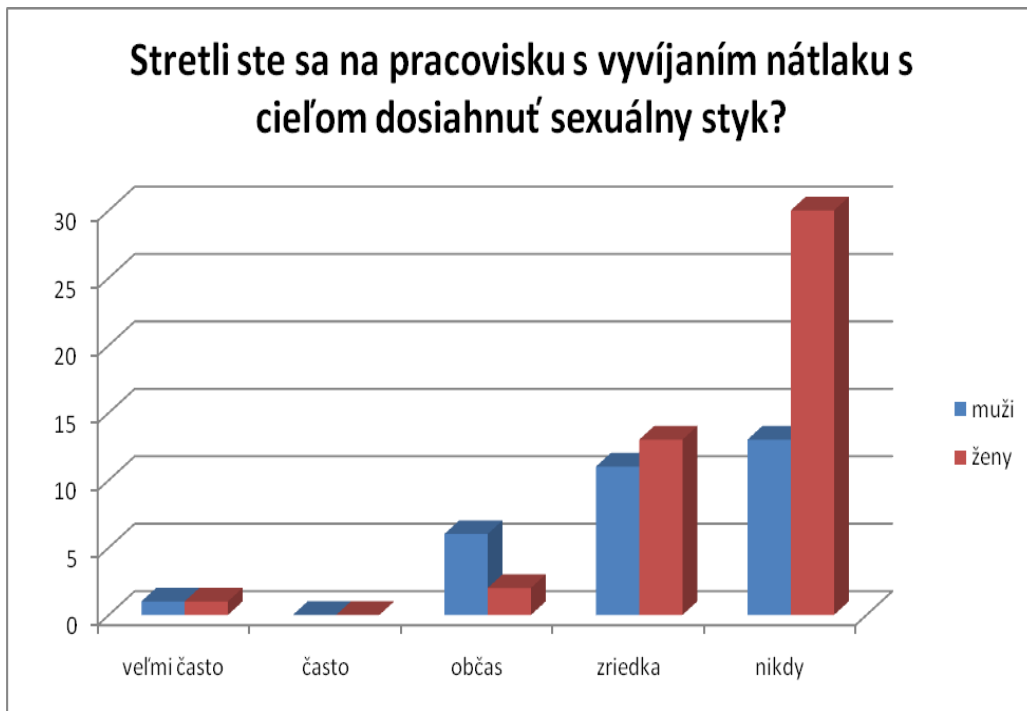
Graf 11 Sledovanie výskytu nechcených fyzických kontaktov na pracovisku

Graf 12 Zisťovanie postojov na nátlak s cieľom dosiahnuť sexuálny styk na pracovisku

Graf 13 Sledovanie výskytu sexuálneho obťažovania na pracovisku vo forme nátlaku s cieľom dosiahnuť sexuálny styk

Graf 14 Zisťovanie postojov k forme obťažovania ako je zízanie, vyzliekanie očami

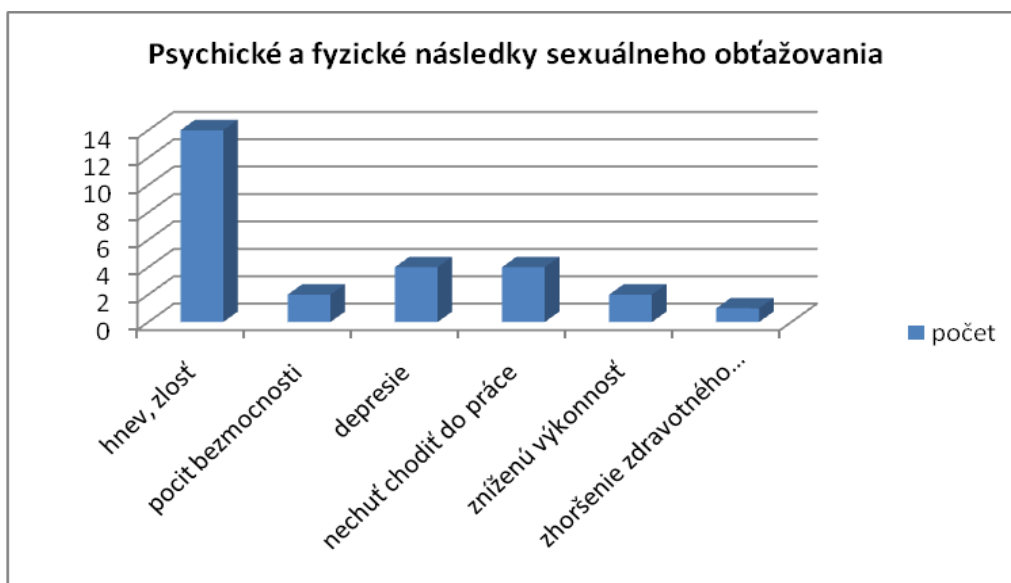

Graf 15 Sledovanie frekvencie obt'azovania na pracovisku vo forme vyzliekania

očami

Graf 16 Psychické a fyzické následky sexuálneho obt'azovania

Graf 17 Spôsoby obrany pred sexuálnym obťažovaním

